

VAHVUUSKORTEILLA VOIMAANTUMISEEN
SIJAISHUOLLON ASIAKASTYÖSSÄ

Maija Häyrinen
Opinnäytetyö
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Järvenpään toimipiste
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Häyrinen, Maija. Vahvuuskorteilla voimaantumiseen sijaishuollon asiakastyössä. Kevät 2014, 48 sivua. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää lastensuojelun sijaishuollon omahoitajien näkemyksiä lapsen tai vanhemman vuorovaikutuksesta asiakastyössä. Työn tarkoitus oli kokeilun avulla selvittää omahoitajien näkökulmasta vuorovaikutusta tukevan välineen eli vahvuuskorttien käyttöä perhetyössä. Kokeilu toteutettiin ajalla syksyllä 2013 ja keväällä 2014 yhteistyötaho on yksityinen lastensuojeluyksikkö, jossa osa omahoitajista kokeili Pesäpuu ry:n vahvuuskortteja perhetyössään. Osalla heistä oli aiempaa kokemusta vahvuuskorttien käytöstä. Aineistonkeruun tein sähköpostitse lomakehaastatteluna, jossa oli avoimia kysymyksiä. Kolme omahoitajaa vastasi kyselyyn ja kokeili vahvuuskortteja perhetyössä.

Tuloksista ilmeni, että yhden omahoitajan mielestä vahvuuskorteille vuorovaikutusta tukevana välineenä olisi käyttöä ja tarvetta työskentelyssä. Kortit auttavat lapsen tai vanhemman mielipiteen esille saamisessa. Kahden omahoitajien mielestä, toiminnallisen välineen eli vahvuuskorttien käytön tukevan vuorovaikutuksen syntymistä. Kuvien avulla vuorovaikutus avautuu helpommin kuin puhumalla. Lapsen on helpompi kertoa asioista toiminnallisen välineen avulla. Lapsen voi olla helpompi konkreettisen asian, kuvan avulla antaa palautetta kuin pelkästään sanallisesti. Positiivisen palautteen antaminen kuvien avulla nähtiin olevan helpompaa kuin yksinomaan keskustelun avulla. Yksi omahoitajista näki työntekijän omien ennakoasenteiden voivan olla esteenä toiminnallisen välineen käytölle. Yksi omahoitajista totesi, että huomaamattaan voi asettua osajan asemaan ja sillä voi luoda paineita asiakkaalle. Toiminnallisella välineellä ei aina onnistuta saamaan avointa vuorovaikutusta, jolloin olisi hyvä käsitellä tilanne asiakkaan kanssa. Toiminnallinen väline ei ole itsetarkoitus työskentelyssä. Tilanteessa olisi hyvä miettiä, oliko se sopiva tai riittävän luottamuksellinen työskentelyyn. Kaikesta tärkeintä on ihmisten välille syntyvä vuorovaikutus, jota toiminnallisilla välineillä voidaan edistää ja tukea.

Omahoitajat näkivät asiakkaiden suhtautuvan osittain myönteisesti toiminnallisen välineen käyttöön ja keskustelujen yhteydessä oltiin tyytyväisiä siitä, että oli toimintaa. Osa asiakkaista suhtautui empivästi ja varautuneesti toiminnallisen välineen käyttöön. Omahoitajien mielestä toiminnallinen väline oli monipuolinen. Sitä voidaan käyttää myös eri-ikäisten kanssa. Toiminnallisen välineen nähtiin auttavan ja tukevan asiakasta itsetunnon vahvistumisessa. Vahvuuskorttien käyttö toi esille omahoidettavasta uusia puolia ja näkemyksiä, joita ei ollut aiemmin havaittu. Lisäksi omahoitajalla oli mahdollisuus omahoidettavansa kanssa yhteiseen aikaan, joka ei ole arjessa aina itsestänselvyys.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, lapsen osallisuus, lapsen etu, perhetyö, omahoitaja, vuorovaikutus ja vahvuuskortit.

ABSTRACT

Häyrinen, Maija. Strength of the cards to empowerment of foster care in client works. 48 p. Language: Finnish. Järvenpää, spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis was a survey. The goal was to determine personal nurses' views on the interaction of a child or parent in family work and to survey and research the usage of tools, so called strength cards, which support the interaction in family work. This was carried out during the autumn of 2013 and spring 2014. The co-operation partner was a private child welfare unit in which a part of the personal nurses tried Pesäpuu ry's strength cards in their work. The material was collected via emails and three personal nurses answered the inquiry and tried the strength cards in family work.

The results implied that some of the personal nurses think that there is a need and use for a tool which supports the interaction in their work. Some of them think that using them helps forming the interaction – it is partly easier for a child or a parent to tell about things through this tool. It was found easier to give positive feedback through pictures than through conversation only. As a challenge some of the personal nurses saw that an employee's prejudices can be an obstacle when it comes to using such tools. The most important thing is the interaction between people, not the tool itself.

Many personal caretakers saw the clients reacting at least partly positively to the use of strength cards but some clients reacted hesitantly to it. Personal nurses brought out new viewpoints about using the said tool – it was experienced to be versatile. The personal nurses also had a chance to spend time with their clients.

Keywords: child protection, foster care, child participation, interests of the child, family work, personal caretakers, interaction and strength of the cards.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 LASTENSUOJELU.....	9
2.1 Avohuollon tukitoimet.....	10
2.2 Sijaishuolto.....	11
2.3 Jälkihuolto.....	13
2.4 Lapsen etu ja osallisuus.....	13
3 AIEMMAT HANKKEET.....	15
4 PERHETYÖ.....	15
4.1 Perhetyö sijaishuollossa.....	17
4.2 Vanhemmuus sijaishuollossa.....	18
4.3 Vanhemmuutta haurastuttavia tekijöitä.....	20
5 TEMAKODIT OY.....	21
5.1 Lastenkoti Veera/Erityisyksikkö.....	21
5.2 Omahoitajuus Lastenkoti Veerassa.....	23
5.3 Omahoitaja menetelmä.....	24
5.4 Yhteistyö perheiden kanssa.....	25
6 VUOROVAIKUTUS.....	26
6.1 Toiminnallinen väline.....	27
6.2 Vahvuuskortit.....	28
7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	33
7.1 Tiedon kerääminen ja suunnittelu.....	33
7.2 Lomakehaastattelun tekeminen.....	33
7.3 Aineiston analyysi.....	35
8 TULOKSET.....	34
8.1 Vuorovaikutus perhetyössä.....	35
8.2 Menetelmä.....	35
8.3 Omahoitaja.....	35
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
10 POHDINTA.....	41
LÄHTEET.....	45

1 JOHDANTO

Lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä Lastenkoti Veerassa ja Nuortenyksikössä kolme omahoitajaa kokeili vahvuuskortteja perhetyössä. Tarkoituksena oli selvittää kokeilun avulla. Miten vahvuuskortit ovat auttaneet ja tukeneet vuoro-vaikutusta perhetyössä? Mitä haasteita toiminnallisen välineen käyttö tuo työskentelyyn ja miten asiakkaat suhtautuivat vahvuuskorttien käyttöön? Mitä uutta näkökulmaa vahvuuskorttien käyttö on tuonut työskentelyyn?

Keskustelin puhelimitse Pesäpuu ry:n toimitusjohtaja Raili Bäck-Kiianmaan kanssa ja häneltä olen saanut luvan liittää ja käyttää opinnäytetyössäni vahvuuskorttien kuvia. Hän antoi myös luvan, että voin mainita hänen nimensä tässä asiayhteydessä. Pesäpuu ry on tuottanut Vahvuuskortit työvälineeksi lastensuojelutyöhön. Pesäpuu ry on lastensuojelujärjestö joka on perustettu vuonna 1988. Se ylläpitää Suomessa valtakunnallista lastensuojelun erityisosaamisen keskusta.

Perheiden hyvinvointi on merkitsevää yhteiskunnallisesti. Perheissä kehittyä ja kasvaa tulevaisuuden yhteiskuntamme jäseniä. Perhetyöllä voidaan olla tuke-
massa perheitä täysvaltaisina ja toimivina ihmisinä yhteiskunnassamme. Vanhemmuuden väitetään olevan hukassa, mutta sen ei nähdä heijastuvan vanhempien haluttomuudesta tai motivaationpuutteesta vaan siitä, että vanhemmat ovat jääneet yksin asioidensa kanssa. Esimerkiksi kun haasteet alkavat kerääntyä perheessä vanhemmille, heidän voimavaransa ovat olleet vähäiset. Voimavarojen vähäisyydestä johtuen on vanhemmuus heikentynyt. Lisäksi osalla perheistä ei ole sosiaalisten verkostojen tukea ja siksi nykyisin perhetyöllä pyritään korjaamaan sitä. (Uusimäki 2005, 182.)

Meidän yhteiskuntamme koostuu perheistä ja sen hyvinvointi on tärkeää ja riippuvainen perheiden hyvinvoinnista. Joten perheiden tukeminen olisikin ensijaisen tärkeää. Perheet tulevat perhetyön piiriin useimmiten silloin, kun he voivat heikosti. Yhteiskuntamme tarvitaan rakenteellisia muutoksia, jotta perheet eivät

olisi yksin, eivätkä tilanteet perheessä pääsisi kärjistymään. Tehostamalla, kehittämällä ja lisäämällä ennalta ehkäisevää työtä voimme välttää ainakin osan lasten sijoituksista kodin ulkopuolelle sekä vanhemmat ja koko perhe saisivat mahdollisuuksia olla mukana kehittämässä ennaltaehkäisevää työtä ja mahdollisten ongelmien syntymistä.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos kerää vuosittain tilastoja lastensuojelun nykyyhetkestä. Uusin lastensuojelutilasto on vuodelta 2012. Huostassa oli lapsia 10 675. Määrä oli sama kuin vuonna 2011. Uudet huostaanotot ovat vähentyneet 4 prosentilla vuoteen 2011. Kiireellisesti sijoitettuja lapsia oli 3944, ja sijoitettujen lasten lukumäärä oli lisääntynyt 1,6 prosenttia vuoteen 2011. Lapsia ja nuoria oli 17830 sijoitettuna kodin ulkopuolelle, sijoitusten määrä on kasvanut 1,6 prosenttia. Avohuollon asiakkaina lastensuojelussa oli 87200 lasta ja nuorta. Määrä on ollut nousujohteista ja 7 prosenttia enemmän verraten vuoteen 2011. Jälkihuollon piiriin kuului 7000 avohuollon asiakkaista. (Lastensuojelu 2012.)

Lastensuojelulaille pyritään perheen jälleenyhdistäminen. Suunnitelmallisessa työskentelyssä olisi tärkeää ottaa vanhemmat huomioon lapsensa sijoituksen aikana. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4§, 30§.) Pitkänen nostaa tutkimuksessaan esille vanhempien toiveita, näkemyksiä sekä kokemuksia tuen tarjoamisesta ja työskentelystä heidän kanssaan lapsen huostaanoton ja sijoituksen ajan. (Pitkänen 2011, 8.) Sijaishuollossa olisikin tärkeää ottaa koko perhe mukaan työskentelyyn ja tukea heitä sijoituksen aikana. Näihin haasteisiin osaltaan Lastenkoti Veerakin ja Nuortenyksikkö haluavat vastata ja kehittää heillä tehtävää perhetyötä.

Tein kyseisessä sijaishuollon yksikössä Lastenkodissa opiskeluuni liittyviä useita harjoitteluja. Näin minulle avautui mahdollisuus tehdä kyseiseen paikkaan opinnäytetyö. Aiemmat työkokemukseni ovat vammaistyöstä ja kehitysvammaistyöstä eri-ikäisten asiakkaiden ja heidän perheidensä kanssa työskentelystä. Johon pohjautuen koen lapsen ja vanhemman kohtaamisen ja vuorovaikutuksen vahvistamisen tärkeäksi. Työelämätaholla oli tarve lapsen ja vanhemman

vuorovaikutuksen parantamiseen, niin että voitaisiin rakentaa yhteistyötä perheen kanssa.

Liitin opinnäytetyöni alkuun runon, joka syntyi työni alkuvaiheessa. Runon nimi on Silta ja se kuvaa työn herkkyyttä ihmisten kanssa ja sitä miten menneisyys voi olla esteenä omalle kasvulle ja eheytymiselle. Menneisyydestä kertominen voi helpottaa lapsia, nuoria ja vanhempia ja toiminnallisella välineellä voidaan rohkaista perheenjäseniä avaamaan menneisyyden portit ja ihmisille voi avautua uudet näkemykset, ajatukset sekä tuntemukset päästä jatkamaan elämäänsä eteenpäin.

Miten tärkeää on työskentelyssä rakentaa luottamusta ja välittämisen merkitystä asiakkaisiin antamalla lisää toivoa paremmasta huomisesta, kokemus arvostuksesta, kunnioittamisesta, peloistaan vapautumisista sekä hyväksyen ihminen omana itsenään. Me kaikki ihmiset voimme yhdessä olla rakentamassa ja edesauttamassa näiden asioiden käsittelyä, edistymistä, eikä kenenkään tarvitsi olla yksin, tuntea pelkoa, häpeää tai syyllisyyttä.

SILTA

Meillä ihmisillä on menneisyys,
toiset siitä irti pääse ei, vaikka kuinka rimpuilisi.

Ojennamme kädet niihin tarttua voi,
pelkäämättä menneisyyttä, tulevaisuutta,
yhteisen hyvän rakentamista.

Voimme rakentaa sillan, joka voi natista, keinua
mutta se voi kestää elämän tyrskyt.

Tämä silta on ymmärryksen, anteeksiannon, toivoa
ylläpitävä ja ihmisten yhdessä rakentama.

Tämän yhteisen rakentamisen merkitys on
kunnioittaa ihmisyyttä, ei arvostella toista,
se on uusi mahdollisuus olla mukana tekemässä
yhteistä hyvää kaikille!

(Häyrinen, Maija 2013)

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoitus on taata lapselle turvallinen ja vakaa kehitys sekä erityinen suojelu. Lapsen edun ja oikeuksien näkeminen ovat tärkeitä huomioida lastensuojelua toteutettaessa. Laki määrittelee kunnan järjestämisen vastuulle mitä palveluja ja tukitoimintoja joissa kunnan on huomioitava perheen ja lapsen tarpeet. Laki antaa mahdollisuuden puuttua varhaisessa alkuvaiheessa ongelmiin, etteivät ne syvenisi. Perheitä osallistetaan yhteistyöhön, jossa huoltajien vastuuta korostetaan. Viranomaisten välistä yhteistyön sujuvuutta lastensuojelun toteutumisessa laki auttaa ja tukee jolla saataisiin lastensuojelun asiakasprosessi selkeämmäksi ja asiakkaat ymmärtäisivät myös prosessin. Vanhempien oikeusturvan kehittäminen, parantaminen on ollut tarkoituksena lastensuojelun päätöksenteossa. (Lastensuojelulaki 2007/4007, 1§.)

Lastensuojelussa tärkeimpinä tehtävinä ovat lapsen kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Lastensuojelu on lastensuojeluviranomaisen tekemää toimintaa, mutta se koskettaa kaikkia kansalaisia. Lastensuojelu jakautuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lapsentarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto, jossa myös lapsi ja perhe ovat asiakkaina. (Lastensuojelulaki 2007/4007, 3§.)

Lastensuojelu on perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jossa koko perhettä tuetaan ja autetaan selviytymään erilaisista tilanteista. Perhetyöllä mahdollistetaan perheen kehittyminen ja kasvu tasapainoisempaan elämään. Huomioidaan lapsen tarve suojeluun, sen myötä koko perheen tukeminen paremman huomisen puolesta. Perheen voimavarat ja odotukset olisi huomioitava. (Mikkola 2004, 77.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä, esimerkiksi vanhempi tai lapsi itse tai joku muu henkilön, jolla on huoli lapsesta ja perheen tilanteesta, joka tekee lasten-

suojeluilmoituksen sosiaaliviranomaiselle. Asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän päätöksellä lastensuojelutarpeen selvityksestä, mikäli viranomainen toteaa tarpeen lastensuojelulle. Silloin kun tarve on todettu lastensuojelulle, niin sosiaalityöntekijä arvioi tarpeen kiireellisyyden. Kiireellisissä tapauksissa puututaan heti tilanteeseen. Sosiaaliviranomainen tekee selvityksen yhdessä perheen kanssa. Sosiaaliviranomainen on tarpeen mukaan yhteydessä esimerkiksi lapsen päivähoitoon, kouluun ja neuvolaan, jolloin selvitetään lapsen elämäntilannetta. Lähtökohtana ovat lapsen tarpeiden arviointi ja huomiointi, sekä se miten vanhemmat pystyvät vastaamaan niihin. Lisäksi mitä palveluja ja tukitoimia perheellä on käytössä. Sosiaaliviranomainen, joka vastaa lapsen asioista ottaa yhteyden perheeseen, jolloin sovitaan alkutapaaminen perheen kanssa ja samalla sovitaan jatkotapaamisista. Selvitysvaiheesta sosiaaliviranomainen tekee yhteenvedon. (Lastensuojelulaki 2007/417, 26§, 27§.)

2.1 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimiin ryhdytään välittömästi silloin, jos lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet tai lapsi omalla käyttäytymisellään aiheuttaa haittaa fyysiselle ja psyykkiselle terveydelleen ja kehitykselleen. Avohuollon tukitoimien tarkoitus on tukea ja auttaa lapsen myönteistä kehittymistä tukemalla koko perhettä. Lisäksi myös muiden huoltajien ja kasvattajien tukeminen, jotka osallistuvat lapsen ja perheen tukemiseen. (Lastensuojelulaki 2007/4007, 34§.)

Avohuollon tukitoimia voivat olla esimerkiksi perhetyö, tukihenkilötyöskentely tai tukiperhe tukemassa lasta ja vanhempia, taloudellisissa asioissa tukeminen, vertaisryhmätoimintaan osallistaminen, perheen ohjaaminen loma- ja virkistystoimintaan, ja lapsen terapiatoiminnan järjestäminen. Lapsi voidaan sijoittaa sijais- tai laitoshoitoon, yksin tai koko perhe. Tuen tarpeet arvioidaan, ja lisäksi arvioidaan lapsen kuntoutumista tai väliaikaista hoidon järjestämistä. Sijoittamiseen tarvitaan lapsen huoltajilta ja 12-vuotiaan lapsen oma myöntävä vastaus. Avohuollon tukitoimenpiteet perustuvat koko perheen vapaaehtoiseen työskentelyyn. (Lastensuojelulaki 2007/417, 37§.)

2.2. Sijaishuolto

Sijaishuollossa lapsi on huostaanotettu ja sijoitettu kiireellisesti kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltoa voidaan järjestää esimerkiksi perhehoitona tai laitoshoidtona. Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisella määräyksellä enintään kuudeksi kuukaudeksi, jolloin hän voi olla myös vanhemman tai muun huoltajan kasvatettavana ja hoidettavana. Jos lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle, silloin suunnitellaan lapsen mahdollista paluuta kotiin, tai jos on perusteluna jokin muu syy lapsen etu huomioiden. (Lastensuojelulaki 2007/417, 49§.)

Kunnalla joka on sijoittanut lapsen, on vastuu siitä, että sijaishuolto paikka on sopiva lapselle. Sijaishuolto paikassa hän saa asiallisen ja yksilökohtaisen hoidon ja huolenpidon, lapsen etu on myös huomioitava sijaishuolto paikan sopivuudessa. Sijaishuolto paikan tehtävänä on huolehtia lapsen arjen sujumisesta ja perushoittoon liittyvistä asioista, jotka sisältyvät hoitoon ja kasvatukseen. Lasta tulee kunnioittaa hänen yksityisyydessään liittyen hoitoon ja kasvatukseen. Sijaishuollossa opetetaan lapsia vastuunottamiseen arjen asioissa sekä tuetaan heidän kasvuaan opettamalla sääntöjä esimerkiksi oikean ja väärän erottaminen. Aikuisen asettamat rajat ja valvominen niissä, luovat lapselle turvallisuuden tunteen. (Saastamoinen 2010, 2, 3, 7.)

Kiireellinen sijoitus voidaan käytännössä laittaa toteutukseen heti, jonka perusteluna voi olla esimerkiksi vanhemman tai vanhempien tilapäinen akuutti kykenemättömyys lapsen hoivassa, huolenpidossa ja kasvatuksessa huolehtimisessa. Vanhempi on kohdistanut fyysistä väkivaltaa lapseen tai vanhemmalla on akuutti mielenterveysongelma, tai vanhemmalla on vakava sairaus. Näissä edellä mainituissa esimerkki tilanteissa lapsi tai nuori voidaan sijoittaa perhehoitoon, perhehoitoon, lastensuojelulaitokseen tai lähisukulaisen luokse. Sijoituksen kesto voi enimmillään olla yhtäjaksoisesti 30 päivää, jonka aikana on tehtävä päätös joko sijoituksen päättymisestä tai huostaanotosta, mikäli perheen tilanteessa ei ole tapahtunut lapsen edun mukaista muutosta. (Lastensuojelulaki 2007/417, 38§.)

Huostaanotto on lastensuojelun viimesijainen toimenpide perheen tilanteeseen puuttumiselle. Ennen huostaanottoa sosiaaliviranomainen on tutkinut lapsen ja perheen tilanteen tarkoin ja huolella. Huostaanotossa on kahden kriteerin täyttyvä, jotka ovat:

- 1) Lapsen hoivassa ja huolenpidossa on puutteita, tai kasvuolot vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä.
- 2) Lapsi vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään päihteitä käyttäen tai tekee muun vähäisenä pidettävän rikoksen. (Lastensuojelulaki 2007/417, 40§.)

Huostaanottoon ryhdyttäessä on myös huomattu, koettu ja havaittu avohuollon tukitoimien olevan lapselle liian vähäiset ja sijaishuollon järjestämisen nähdään olevan lapsen etu. Lapsen huostaanottoon ja sijaishuoltoon liittyviin asioihin päätöksen tekee hänen asioista vastaava sosiaalityöntekijä asian valmisteltuna. Mikäli 12-vuotias lapsi tai huoltaja eivät vastusta niitä. Jos lapsi tai huoltaja vastustaa kyseisiä asioita, niin silloin hallinto-oikeus tekee päätöksen viranhaltijan hakemuksen pohjalta. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lastensuojelussa laaditaan asiakkaille asiakassuunnitelma. Johon kirjataan tämän hetkinen tilanne, tavoitteet joilla muutokseen pyritään ja toimenpiteet. Arviointi ja aikaväli miten tavoitteisiin päästään. Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan lapselle erityinen tuki sekä avun järjestäminen lapselle, vanhemmille, miten perhe voi pitää yhteyttä lapseensa sekä vanhempien yhteistyöstä sijaishoitopaikan kanssa. Suunnitelmaan kirjataan minkälaisilla toimenpiteillä, lapsen kotiinpaluu olisi mahdollista. Asiakassuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa ja jos tarvetta ilmenee niin tarpeen mukaan useamminkin. Perheessä jonka lapsi on huostaanotettu, silloin neuvottelussa ovat mukana vanhemmat, huoltaja, lapsen sosiaalityöntekijä, sijoituspaikan edustaja sekä tarpeen mukaan muita toimijoita, jotka ovat lapsen asioissa mukana. Asiakassuunnitelman vanhemmat saavat kirjallisena. (Lastensuojelulaki 2007/417, 30§, 31 §.)

2.3 Jälkihuolto

Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsella tai nuorella on mahdollisuus jälkihuoltoon. Tällä tuetaan sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, vanhempia tai huoltajia sekä henkilöitä jonka hoidossa ja kasvatuksessa hän on ollut. Jälkihuolto päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 21- vuotta. Tämän tarkoitus on esimerkiksi tukea nuorta asumiseen, opiskeluun, taloudelliseen tilanteeseen ja työhön liittyvillä tukitoimilla. Nuoren jälkihuoltosuunnitelmassa määritellään yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Nuoren asuinkunnalla on velvollisuus järjestää hänelle jälkihuoltoa, jos lapsi tai nuori on ollut sijaishuollossa tai avohuollon sijoituksessa vähintään puoli vuotta. Jälkihuollon jälkeen on hänen sosiaalityöntekijän kirjattava palvelut tai tukitoimet, jotka ovat nuorella käytössä jälkihuollon jälkeen. (Lastensuojelulaki 2007/417 75§, 76§.) Jälkihuolto perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen, hänellä on siihen täysi oikeus myöhemmässä vaiheessa jos nuori huomaa sitä tarvitsevansa, vaikkakin olisi kieltäytynyt aiemmin jälkihuollosta.

Tavoitteena ja päämääränä on mahdollistaa lapsen tai nuoren kotiin palaaminen tai nuorella on mahdollisuus omaan itsenäisen elämän tukemiseen ja ohjaamiseen. Nuorella voi olla tarve sijaishuollon päätyttyä turvallisten aikuissuhteiden ylläpitämiseen ja jatkuvuuteen. Jälkihuollolla vahvistetaan nuoren tunteita siitä, että hänestä välitetään. Esimerkiksi nuoren siirtyessä lastensuojelulaitoksesta tai perhekodista hänelle annetaan aikaa ja tilaa sopeutua uudenlaisen elämäntilanteeseen ja samalla tuetaan hänen läheisverkostojensa omien voimavarojen käyttöä. (Känkäinen & Laaksonen 2006, 43.)

2.4 Lapsen etu ja osallisuus

Suomi on hyväksynyt YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen, jossa on säädetty, että lapsen etu on otettava huomioon häntä koskevissa asioissa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa korostuu kolme periaatetta, jotka ovat lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon, hoivaan ja vakaaseen kasvuun. Lasta on kuultava itseensä liittyvissä asioissa. Arvioidessa lapsen etua huomioidaan lapsen oma mielipide ja hänen käsityksensä, näkemyksensä ratkaistavassa asiassa.

Mitä kehittyneempi lapsi on, sitä merkityksellisempi on hänen itsemääräämisoikeutensa, viranomaisten tehdessä hänen itsemääräämisoikeuteen ja yksityisyyteen liittyviä ratkaisuja. Huomioitavaa on myös se, minkälaisesta asiasta on kyse, ja arvioiden millainen vaikutus, merkitys viranomaisen päätöksellä on lapsen kehitykseen ja lapsen mahdollisuuksiin pitää myönteisiä ihmissuhteita yllä. (Räty 2004, 99.)

Lapsen kasvu on monitahoinen kasvunprosessin vaihe aikuisuutta kohden. Liittyen eri-ikävaiheen kehityksen kulkuun, nämä vaiheet ovat myös sijoitetun lapsen tai nuoren elämässä. Turvattomuuden tunteet ja epävakaan kasvun tiedetään olevan lapsen tai nuoren voimavaroille haitaksi. Näiden myötä ne ovat mahdollisesti huvenneet, jos he ovat joutuneet huolehtimaan ja ottamaan vastuun perheen asioista. Lapsen omat kehitysvaiheet ja niihin liittyvät kriisit, esimerkiksi uhmaikä tai murrosikä ovat jääneet huomiotta. Sijoitetun lapsen tai nuoren kohdalla, heidän kasvukriiseihin valmistautuminen onkin erityisen tärkeitä. Lapsella ja nuorella on oikeus turvallisesti käydä läpi kehitykselliset vaiheet. Lapsuudesta siirtyminen nuoruuteen on iso prosessi, jossa nuori hakee omaa identiteettiään ja rajojaan. Nuori haluaa olla lapsi, mutta on kiire aikuistua. Nuorelle tämä voi olla haasteellista, joka voi koetella lähellä olevia aikuisia. Nuori niin kuin lapsikin tarvitsee mahdollisuuden tähän kehitysvaiheeseen, jossa hänellä on lähellä aikuisia keskustelemassa ja pohtimassa asioista. Läheisyys on lapselle tärkeää, kokien ja tuntien turvallisuuden ja jatkuvuuden ihmissuhteissaan ollessaan epävakaassa tunnetilassa. Näin lapsi saa mahdollisuuden kasvuun ja kehitykseen, hän voi iloita omasta itseystään, kokien samalla arvostusta. (Känkäinen 2009, 239–240.)

Osallisuus on sitä, että lapsi on vapaasti mukana määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa parhaaksi tehtävää työtä. Lapsi saa tietoa itseään koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista. Lapsella on mahdollisuus ilmaista omat mielipiteensä ja hän saa olla vaikuttamassa oman elämänsä asioihin. Lapsen mielipiteet ja toivomukset on tärkeää huomioida hänen iän ja kehityksen mukaisesti. Osallisuudella lapsi tulee kuulluksi koskevassa asiassa, samalla hän kokee arvostusta itseään kohtaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 20§.)

3 AIEMMAT HANKKEET

Aiempiä tutkimuksia en löytänyt vahvuuskorttien käytöstä lastensuojelussa. Mutta kehittämishankkeita löytyi.. Esimerkiksi Hoskolan ja Korhosen tuottamassa toimintatutkimuksellisessa opinnäytetyössä Pienryhmäkoti Venlaan perhetyön kansio. Työn tavoitteena oli Hoskolan ja Karvosen tuottaa yksikölle perhetyönkansio yhteistyössä Pienryhmäkoti Venlan työntekijöiden kanssa, joka käsittelee eri perhetyön menetelmiä. (Hoskola & Karvonen 2013, 1.)

Hoskolan ja Korhosen opinnäytetyössä yhtenä perhetyön menetelmänä ovat vahvuuskortit. Vahvuuskorttien kuvilla helpotetaan keskustelun syntymistä. Perheiden on helpompi kertoa vahvuuksistaan, huolistaan ja omista tavoitteistaan kuvien tuella. Kuvat herättävät keskustelua muodostamaan selkeämmän ymmärryksen perheiden tarpeista, tavoitteista ja vahvuuksista. Vahvuuskorttien avulla autetaan asiakkaiden yksilöllistä kasvua ja itsetuntoa. Asiakkaalla on mahdollisuus valita itse korteista sopivia vahvuuksia. Kehittämistarpeita voidaan vahvuuskorttien avulla auttaa asiakasta tunnistamaan itsessään. Esimerkiksi asiakasta pyydetään valitsemaan vahvuus, jota hän haluaa kehittää. Asiakkaalle annetaan vahvuuskorttien avulla positiivista palautetta, palautetta korteilla annetaan valitsemalla kortti, joka kuvaa toisen vahvuuksia. Tämän työskentelyn kautta asiakkaan itsetunto vahvistuu. (Hoskola & Korhonen 2013, 23.) Valinnoista keskustellaan asiakkaan kanssa, koska vahvuuskorteilla työskentelyssä korttien valinta ei ole tarkoitus työskentelyssä. Työskentelyssä on hyvä luoda turvallinen ja kannustava ilmapiiri.

4 PERHETYÖ

Perhetyöllä tuetaan perheitä elämäntilanteissa, heidän arjen elämänsä ja asioidensa tukemisessa. Perhetyö muotoutuu sen mukaisesti, missä ja minkälaisissa olosuhteissa ja tilanteessa sitä tehdään ja mikä on sen tavoite. Työntekijöiden tehtäväkuva perhetyössä on perheiden tukeminen muutokseen,

joka lähtee perheen tarpeista. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10.)

Perhetyön keskeisiä periaatteita ovat asiakas-, perhe- ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan, että perhe nähdään kokonaisuudessaan itsenäisinä ja aktiivisina ihmisinä toimijoina. Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että työskentely alkaa aina lapsen tilanteesta, jolla tuetaan hänen hyvinvointia. Perhelähtöisyydellä tarkoitetaan perheen oma näkemystä tilanteestaan jossa he itse ovat oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoita. Perhelähtöisyydessä perhe ja työntekijät ovat tasavertaisia keskenään. Työntekijä ja perhe keskustelevat ja ovat yhdessä tekemässä päätöksiä. Työntekijät ovat työprosessin asiantuntijoita. (Järvinen ym. 2007, 17.)

Perhetyö toteutuu kolmenlaisessa eri muodossa. Ennaltaehkäisevä perhetyö, joka ylläpitää hyvinvointia ja ennaltaehkäisee muutokseen liittyviä riskejä. Perheitä tuetaan arjessa ja autetaan löytämään omia voimavaroja. Varhainen perheiden tukeminen on ennaltaehkäisevää työtä. Sitä toteutetaan päivähoitossa, kouluissa, neuvoloissa sekä kotipalvelun lapsiperheiden työssä. Lastensuojelun perhetyössä perheen tilannetta selvitetään ja arvioidaan yhdessä muutoksen aikaansaamiseksi. Perhetyötä tehdään moniammatillisesti, ja työ on pitkäjänteistä. Tämän myötä perhe saa mahdollisuuden parantaa elämäänsä, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä huostaanotot ja lapsen tai nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle. (Järvinen ym. 2007, 35, 39, 43.)

Esimerkiksi lastensuojelulaitoksen työntekijöistä osa voi työskennellä perheen kotona. Perhetyötä voidaan tehdä lastensuojelulaitoksesta riippuen joko kaikki työntekijät tai siihen erikseen eritellyt työntekijät. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 12.) Perhetyö Reijosen (2005, 10) mukaan on lapsen edun turvaaminen ja perheiden tukeminen. Kysymys voisi olla, mikä on perheiden kanssa tehtävässä työssä lapsen merkitys? Olisi myös huomioitava lastensuojelun tehtävät perheiden kanssa työskennellessä. Merkittävää olisikin työskennellessä perheiden kanssa, koko yhteistyö kaikkien perheenjäsenten kanssa, työskentelyssä mukana eri yhteistyötahojen kanssa. Lapsen etu on lastensuojelussa ammattilaisten perustehtävässä tärkein huomioitava asia.

4.1 Perhetyö sijaishuollossa

Perhetyö sijaishuollossa liittyy avohuollon tai huostaanoton sijoitukseen, ennen sijoitusta, sen aikana tai jälkeen. Tavoitteena on korjata perheen, vanhempien voimavaroja haasteellisissa elämäntilanteissa. Perhetyöllä voidaan myös korjata pettymyksen ja häpeän tunteita jotka ovat perheen voimavaroja kuluttavia tunteita. Vanhemmat voivat avautua näkemään lapsensa sijaishoitajakson uutena mahdollisuutena vanhemmuuden kasvulle. Kokemuksena vanhemman kuulluksi tulemisesta lastaan koskevissa asioissa ja kysymyksissä jolla vanhempi tai lapsi saa voimaantumisen tunteen. Tällä pyritään myös lähentämään lasta, sijaisperhettä, biologisia vanhempia ja lastensuojelunlaitosta. (Järvinen ym. 2007, 48).

Kuntouttavan perhetyön katsotaan olevan erityisperhetyötä, jossa perhetyön ammattilaiset työskentelevät perheen kanssa yhdessä tavoitteellisesti, joka liittyy johonkin erityistilanteeseen, jolloin perheellä on kuntouttava tarve. Työn tehtävä on olla tukemassa ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä hyvään, johon on vaikuttanut kodin olosuhteet. Kuntouttavaa toimintaa voidaan tehdä sijaishuollossa lapsen ja vanhempien kanssa. (Järvinen ym. 2007, 46.)

Sijaishuollossa tapahtuvan perhetyön tavoitteena ovat vanhemmuuden tukeminen, itsenäisen elämisen selviytymisen tukeminen, lapsen kasvatusasioissa ohjaaminen. Toisena tavoitteena on perhesuhteiden parantaminen sekä tukea perheenjäseniä käsittelemään ongelmiaan. Työskentelyllä pyritään koko perhe ja työntekijät lähentymään toisiaan kohtaan. Näin mahdollistetaan ja ylläpidetään lapsen suhteita lähiverkostoon, joka mahdollistaa lapsen ylläpitää suhteita eri ihmisten kanssa. Mikäli vanhemmat ovat tuen tarpeessa, on perhetyöllä yhteistyössä vanhempien kanssa mahdollisuus saada muutokseen kodin olosuhteiden muuttamiseksi, jolloin lapselle olisi turvattu kotiin paluu. Lapsen biologinen perhe on yhteistyökumppani ja perheen vaikeuksiin tai haasteisiin pyritään löytämään yhteistyöllä ratkaisuja. Nuoren jälkihuolto voi liittyä myös perhetyöhön. (Järvinen ym. 2007, 48.)

Perhetyössä sijaishuollossa lähtökohtana ovat lapsen tarpeet. Lapsen kasvu on prosessina monisäikeinen vaihe aikuisuutta kohden kasvaessaan. Tämä liittyy eri-ikävaiheen kehityksen kulkuun, nämä eri-ikävaiheen prosessit liittyvät myös sijoitetun lapsen tai nuoren elämässä. Lapsen ja nuoren turvattomuus ja epävaakaat tilanteet omalle kasvulle on heidän voimavaroilleen haitaksi, joiden myötä ne ovat mahdollisesti huvenneet, jos he ovat joutuneet huolehtimaan ja ottamaan vastuun perheen asioista varhaisessa kasvuvaiheessaan. Jolloin lapsi tai nuori ei ole voinut käydä läpi kehitysvaiheitaan ja niihin liittyviä mahdollisia kriisivaiheita, esimerkiksi heidän uhmaikä tai murrosikä ovat jääneet huomiotta. (Känkäinen 2009, 240.)

4.2. Vanhemmuus sijaishuollossa

Vanhemmuus ei pääty lapsen siirryttyä sijaishuoltoon. Lapselle on tärkeää kertoa vanhempien rooli sijaishuollon aikana. Vanhemmat ovat merkittävässä asemassa lapsen sopeutumisen kannalta sijoituksen aikana. Heillä on oikeus olla toisiinsa yhteydessä sijoituksen aikana. Yhteistyöllä ammattilaiset vanhempien kanssa tukevat lapsen sijoituksen onnistumista. Vanhemmilla on oikeus saada lapsestaan tietoa sijoituksen aikana. (Saastamoinen 2010, 139–140; Taskinen 2012, 141–142.)

Lastensuojelulaki (2007/417, 30§) velvoittaa huostaanotetun lapsen asioita hoitavan sosiaalityöntekijän laatimaan vanhempien kanssa yhdessä asiakassuunnitelman vanhemmuuden tukemiseksi. Asiakassuunnitelmalla turvataan lapsen edun mukainen yhteydenpito hänelle läheisiin ja tärkeisiin ihmisiin. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen huoltajien tai vanhempien kanssa työskentely on hyvä varmistaa. Työskentelyn voitaisiin nähdä olevan aktiivista toimintaa perheen jälleen yhdistämisessä tai vanhempien mahdollisuus olla, tukemassa omaa lastaan kasvussa ja kehityksessä sijoituspaikan aikuisten kanssa yhteistyössä.

Sijaishuoltopaikan työntekijöiden, lapsen vanhempien keskeinen yhteistyö ja lapsen kanssa on erityisen tärkeää, koska sillä taataan ja turvataan lapselle vakaata fyysinen- ja psyykinen kehitys, hänen jatkuvan hoidon ja sen onnistumisen

kannalta. Vanhemmilla, sijaishoitopaikalla ja sijoituksesta vastaavalla sosiaalityöntekijällä on yhteisvastuu toimivuudesta. Yhteistyön merkitys on asettaa sijaishuollolle tavoitteet ja mahdollisten keinojen etsiminen niiden saavuttamiseksi. (Lastensuojelulaki 2007/417, 52§.)

Huostaanotto ja sijoitus aiheuttavat koko perheelle kriisin. Vanhemmat eivät välttämättä havaitse itse tarvitsevansa apua ja tukea sosiaaliviranomaisilta, sekä vanhempien voi olla vaikea hyväksyä lapsensa sijoitus ja huostaanotto. Koska sosiaaliviranomainen on myös voinut joutua lapsen etua ajatellen rajaamaan lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa. Vanhempi ei välttämättä pysty keskustelemaan erityöntekijöiden kanssa tai läheisten ihmisten kanssa asiasta, koska vanhempi tuntee häpeää ja syyllisyyttä lapsensa huostaanotosta ja sijoituksesta. Vanhemmat voivat pahanoloaan lievittää käyttämällä päihteitä tai lääkkeitä, joka liittyy erokriisiin lapsestaan. Mikäli kriisivaiheen apua ja tukea ei ole ollut vanhemmille. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto 2008, 65.)

Lapselle sijoituksen aiheuttamaan kriisiin auttaa sen hoitaminen, säilyttämällä vanhempien ja lapsen yhteydenpito toisiinsa. Lapsen kanssa on hyvä keskustella asiasta, etteivät vanhemmat ole häntä hylänneet vaan ovat hänen elämässään edelleen mukana. Hänelle on erityisen tärkeää tietää, että voi olla vapaasti kiintynyt omiin vanhempiinsa ja sijaishoitopaikan aikuisiin. Vanhempien tukeminen on myös tärkeää tavatessaan ja nähdessään lapsensa kiintymisen sijaispaikan aikuisiin, joka voi aiheuttaa vanhemmalle voimakkaita tunteiden purkauksia. Vanhemmalle on luonnollista tuntoa mustasukkaisuutta tai alemmuudentunnetta. Vanhempaa voi tukea, tilanteen kokonaisuuden ymmärtämisellä ja keskustelemalla vanhemman kanssa asiasta. Lapsen tietoisuus siitä, että vanhempi selviytyy ja voimistuu on hänen kasvulleen positiivinen lähde. Säännöllisyys yhteydenpidossa vanhempien ja lapsen välillä tuo turvallisuutta ja jatkuvuutta heidän elämäänsä. (Kujala 2003, 18.)

Känkäisen (2009, 239) mukaan läheisverkostojen tukeminen ja niiden vahvistaminen lapsen sijoituksen alkuvaiheessa vahvistaa hänen sosiaalisia taitoja luoden edellytyksiä myöhemmälle selviytymiselle. Sijoituksen alkuvaiheessa olisikin olennaista auttaa vanhempia ymmärtämään ja hyväksymään sijoituksen

tarkoitus, mikä edistää heidän kykyä tukea lapsen sijoitusta pitäen yhteyttä häneen. Saastamoisen (2010, 139) mukaan myös vanhemmille annettu tuki on sijoituksen jälkeen hyvä huomioida. Sijoituksessa huomioitu lapsen etu on ensisijainen, mutta myös viranomaisten ja lastensuojelun muiden ammattilaisten tuki yhdessä vanhemmille on myös ratkaisevaa.

4.2 Vanhemmuutta haurastuttavia tekijöitä

Useat asiat ja tekijät vaikuttavat lastensuojelun tarpeeseen. Esimerkiksi vanhempien työttömyys, joka epätasapainottaa perheen taloudellista tilannetta. Vanhempien vakavat päihdeongelmat, heidän päihteiden käyttö voi aiheuttaa lapselle uhkaavan ja turvattoman lapsuuden. Vanhempien avuttomuuden tai riittämättömyyden tunteet ovat aiheuttaneet lastensuojelun tarvetta. Vanhemmillä ei ole välttämättä voimavaroja vasta lapsensa kehitysvaiheisiin riittävästi, jolloin he tarvitsisivat apua ja tukea vanhemmuuteen. (Taskinen 2012, 7-9.)

Nykyaikana ei ole välttämättä sukua tai yhteisöä tukemassa vanhempia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Jolloin vanhemmat voivat olla yksin kasvatustehtävässään. Nykyisin vanhemmat hakevat neuvoa alan eri ammattilaisilta, jotka antavat alaansa liittyviä neuvoja ja vastauksia. Vanhemmat rakentavat niistä tiedoista palapeilin. Vanhempien ylityön kierre aiheuttaa sen, ettei heillä ole riittävästi aikaa lapsensa täyspainoisen hoidon ja kasvatuksen toteuttamiseen. Myös pitkäaikaistyöttömyydellä nähdään olevan oma vaikutuksensa, mitä kauempaa työttömyys kestää sen vaikeampaa on uuden työpaikan hakeminen tai löytyminen. Työttömyyden pitkäaikaisuuden myötä, voi perhe joutua elämään esimerkiksi toimeentulotuen varassa, kokien ettei hallitse elämäänsä tai tilannettansa. (Fågel, Korvela & Kupiainen 2011, 12, 14–15.)

Ylisukupolvisuutta on nähtävissä avun ja tuen tarpeen saannissa, kahdessa tai useammassa sukupolvessa perheessä. Ylisukupolvisuuden nähdään olevan vanhemmilta opittua tapaa tai mahdollisesti perittyjä ominaisuuksia. Ylisukupolvisuuden ketjun taustalla on nähtävissä vanhempien puutteelliset sosiaaliset taidot tai -verkostot ja vanhempien taloudellisen tuen antaminen lapselle. Jolloin

on täysin mahdollista, ettei nuorikaan hakeudu koulutukseen tai työnhakuun, vaan valitsee itselleen toimettomuuden. (Fågel ym. 2011, 15.)

5 TEMAKODIT OY

Yksityiset henkilöt omistavat Temakodit Oy:n. Heillä on pitkälinen kokemusosaaminen nuorisotoiminnasta sekä nuorten mielenterveyskuntoutuksesta. Temakodeilla on kolme erillistä yksikköä. Perhekoti Veerala, joka sijaitsee Tuusulassa ja Lastenkoti Veera/ Erityisyksikkö ja Nuortenyksikkö, jotka ovat Järvenpäässä. Temakoti Oy:n keskeiset arvot ovat lasten hyvinvoinnin turvaaminen, huomioiden heidän yksilöllisyys ja hoidollisuuden tarpeet perustuen kiintymyssuhteeseen aikuisen kanssa. Samalla on panostettu henkilökunnan hyvinvoinnin tukemiseen vaativassa hoito- ja kasvatustyössä.(Temakodit Oy 2013, Omavalvontasuunnitelma.)

5.1 Lastenkoti Veera/ Erityisyksikkö

Lastenkoti on yksityinen lastensuojelupalveluja tarjoava sijaishoitoyksikkö, joka on perustettu 11/ 2007. Lastenkoti laajentui kesällä 2013, jonka myötä kyseisessä paikassa on kaksi erillistä yksikköä. Erityisyksikkö joka on lastenpsykiatriasta kuntoutusta antava yksikkö. Lapset ovat alle 12-vuotiaita, jotta heidän kiinnittyminen olisi mahdollista. Lastenkodin lapset ja nuoret ovat iältään 6-17-vuotiaita. Samassa rakennuksessa sijaitsee myös nuortenyksikkö. Kaikki lapset ovat huostaan otettuja ja heidän sijoituksensa voi kestää kahdeksantoista vuoteen asti, jonka jälkeen on nuorella mahdollisuus jälkihuoltoon 21-vuotiaaksi asti. Johtaja vastaa Lastenkodin ja Temakotien toiminnasta yleisesti. (Temakodit Oy 2012, Toimintasuunnitelma.)

Lapsi joka on sijoitettu useaan kertaan elämänsä aikana esimerkiksi useat sijoitukset eri lastenkodeissa tai kodin ja lastensuojeluyksikön välillä. Useampi sijoit-

tus lapselle on esteenä lapsen luottamuksen rakentumiselle ja kiinnittymiselle häntä hoitaviin aikuisiin. Lapsen omakohtaiset kokemukset useammasta sijoituksesta johtavat siihen ettei lapselle ole muodostunut pysyvyyden tunnetta. Pysyvä sijoitus samassa paikassa mahdollistaa turvallisen, vakaan kasvu ympäristön ja pysyvyyden ihmissuhteisiin, jolloin vaikeuksia ja haasteita kohdannut lapsi voisi nauttia omasta itsestään ja iloita elämästään lapsenomaisesti sekä hylkäämisenkokemukset voidaan lapselta ennaltaehkäistä. (Känkäinen 2009, 234–235.)

Lastenkoti Veerassa tarjotaan huostaanotetuille lapsille ja nuorille lastensuojelulain määrittämää sijaishuoltoa. Sen kasvatustyössä korostuu oikeudenmukaisuus, yksilöllisyys ja turvallisuus. Jossa tuetaan lasten ja nuorten iänmukaista psyykkistä, fyysistä sekä sosiaalista kasvua ja kehitystä. Lastenkoti tarjoaa lapsille ja nuorille kodinomaisesti turvallisen ja viihtyisän kasvu ympäristön, jotta hyvä ja laadukas elämä olisi lasten ja nuorten mahdollisuus elää. Lastenkodissa pystytään huomioimaan kaikkien lasten ja nuorten yksilölliset tarpeet hoitoa ja kasvatusta toteutettaessa. Lasten ja nuorten hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat kaksi nimettyä omahoitajaa yhdessä muiden ohjaajien ja yhteistyötahojen kanssa. Omahoitaja on lapselle ja nuorelle hoidon suunnittelusta ja toteuttamisesta vastuussa oleva lastenkodin työntekijä. Omahoitajan kautta lapsi tai nuori saa turvallisia kokemuksia luotettavista ja pysyvistä ihmissuhteista. Lastenkodintoiminta on tavoitteellista ja sen vuoksi lasten ja nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelmien toteutumista arvioidaan säännöllisesti. (Temakodit Oy 2012, Toimintasuunnitelma.)

5.2 Omahoitajuus Lastenkoti Veerassa

Omahoitaja nimetään lapselle jo alkuvaiheessa kun hän saapuu lastenkotiin, jokaisella lapsella on kaksi omahoitajaa, jotka ovat päävastuussa lapsen kotiuutumisesta lastenkotiin, luoden hänestä kokonaisvaltaisen kuvan sen hetkisestä tilanteesta ja aiemmasta elämänhistoriasta. Hoito- ja kasvatustehtävät ovat lapsen perushoidon ikäistason ja kehitysvaiheen tasoon sisältyviä. Yhteisötehtävillä

lä tarkoitetaan omahoitajan yhteydenpitoa ja yhteistyötä lapsen asioiden hoitoon ja hänen elämäänsä kuuluviin tahoihin. Omahoitajat ovat yhteydessä lapsen sijoittaja kunnan sosiaaliviranomaisiin, vanhempiin tai huoltajiin, kouluun, opettajiin, erityisopettajiin. Omahoitaja on yhteistyössä lasta hoitaviin tahoihin jotka ovat lasten psykiatriset poliklinikat – osastot, yksilöterapeutit, psykologit, erikoislääkärit ja terveydenhuoltoon. Omahoitajuudella mahdollistetaan lapsen kasvua ja kehittymistä vuorovaikutukseen. Lapsille tehdään yksilöllinen hoito- ja kasvatussuunnitelma. Suunnitelman sisällössä näkyy lapsen yksilöllisyys sekä keinot, miten työryhmä toteuttaa arkea lapsen kanssa. (Lastenkoti Veera 2013, Omahoitaja tehtävät.)

Tavoite on lapsen ja omahoitajan välille mahdollistaa turvallinen kiintymyssuhde. Lapsen ja omahoitajan välille kiintymyssuhteen syntyminen on tärkeää, koska se on mahdollisesti lapsen ensimmäinen kokemus turvallisesta aikuissuhteesta. Omahoitaja on vastuussa lapsen ja nuoren asioiden huolehtimisesta ja vastata niin lapsen kuin nuoren asioiden tilanteen tasalla olemisesta. Hän on läsnä lapsen arjessa usealla tavalla esimerkiksi tukemassa harrastuksissa, suunnitellussa taloudellisia asioita, vaatehuollosta sekä vastata lapsen hankinnoista. Omahoitaja toimii linkkinä koulun ja kodin välillä, laatii kuukausittain koosteen lapsen tapahtumista sekä on paikalla lapsen hoito- ja kasvatustalavereissa ja verkostopalavereissa. Omahoitaja järjestää lapsen kanssa yhteisiä tuokioita, jolloin aikuinen ja lapsi voivat viettää kahdenkeskistä aikaa. Työskentelyä tukee moniammatillinen työryhmä, mikä mahdollistaa lapselle pitkäjänteisen ja tavoitteellisen yksilökuntoutuksen antaen hänelle niin korjaavia kuin korvaavia kokemuksia. (Lastenkoti Veera 2013, Omahoitaja tehtävät.)

4.3 Omahoitaja menetelmä

Lapsi tarvitsee ihmisen ja ihmisiä elämäänsä jotka ovat motivoituneita ja haluavat oppia tuntemaan lasta. Ihminen ei voi oppia tuntemaan toista ihmistä ilman vuorovaikutusta. Lapsella ei myöskään ole mahdollisuutta oppia tuntemaan itseään, jollei hänellä ole toista ihmistä peilinä. Lapsi tarvitsee tietoisuuden siitä

kehen aikuiseen voi luottaa, turvautua ja hakea apua. (Bardy, Barkman & Janhunen 2000, 124.) Lapsen hoidossa käytetään omahoitajamenetelmää. Lastenkotiin sijoitetulle lapselle nimetään omahoitaja, jonka tarkoitus on tarjota lapselle henkilökohtainen korjaavaa aikuissuhde, sekä korjaavia ja turvallisia kokemuksia tarjoava vuorovaikutussuhde. Omahoitaja perehtyy lapsen elämäntilanteeseen. Hän osallistuu kaikkiin lasta koskeviin neuvotteluihin, toimien yhteistyössä lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa. Omahoitajalla on vastuu suhteen luomisesta lapseen. Vuorovaikutuksen saaminen on edellytys hoitoprosessin onnistumiselle. Tässä turvallisessa riippuvuussuhteessa lapsi testaa ja mahdollisesti kyseenalaistaa hoitajan luotettavuutta ja huolenpitokykyä. Riippuvuuden ja kiinnittymisen kokeminen on lapsen minän eheytymiselle tärkeää. Omahoitaja on lapsen samaistumisen kohde, jonka pohjalta lapsi oppii arvoja, asenteita ja tapoja. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101–102.)

Tuovilan (2001, 39) mukaan lapsen olisi hyvä saada omahoitajansa kanssa yksilöllinen aika. Sen olisi hyvä olla säännöllinen, jonka lapsi ja aikuinen voisivat käyttää sopimallaan tavalla. Tämän myötä lapsi tiedostaa sen miten aikuinen on varannut yhteisen ajan ja paikan. Jolloin lapsella muodostuu tietoisuus siitä, että voi luottaa aikuiseen. Vogtin (2005, 22) mukaan omahoitajien kokemusten mukaan he näkevät omahoitajuuden tärkeimpänä menetelmänä päästä esimerkiksi lapsen lähelle keskustelemaan ja käsittelemään hänelle elämäänsä vaikuttavista ja tärkeistä asioista. Omahoitajuus on turvallinen ihmissuhde, jonka kautta on mahdollisuus rakentaa luottamuksellinen, vuorovaikutuksellinen suhde lapseen sekä niiden myötä mahdollistetaan muiden menetelmien tai työvälineiden käyttäminen.

5.2 Yhteistyö perheiden kanssa

Lastenkoti Veerassa perhetyö on profiloitunut omahoitajaan, sillä omaa perhetyöntekijää perhetyöhön ei ole. Omahoitajan yhtenä tärkeänä tehtävänä on tehdä tiivistä yhteistyötä sijoitettujen lasten tai nuorten perheiden sekä heidän läheistensä kanssa. Omahoitaja suunnittelee kotilomat lapsen ja vanhemman

kanssa ja työvuorossa vie ja hakee lapsen vanhemman tai vanhempien luo. Hän sopii vanhempien ja lasten tapaamiset lastenkodissa. Omahoitajan tehtävä on myös tukea edistäen lapsen ja vanhemman sekä lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta. Perhetyössä Veerassa vanhemmat pitelevät ajan tasalla esimerkiksi lapsen koulunkäyntiin liittyen, vanhempia tuetaan ja kannustetaan osallistumaan kokouksiin, palavereihin jotka liittyvät heidän lapseensa. Omahoitaja, lapsi ja vanhempi keskustelevat yhdessä lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvistä asioista, keskustelun tarkoitus on löytää yhteinen näkökulma lapsen asioiden hoitamisessa. (Lastenkoti Veera 2013, Omahoitaja tehtävät.)

Vanhemmille kerrotaan rehellisesti lapsensa kuulumiset. Perheen ja hänen vanhempiensa välisiä suhteita halutaan vahvistaa. Vanhempia tavataan säännöllisesti heti sijoituksen alkuvaiheesta lähtien. Perheen kanssa pyritään tekemään tiivistä yhteistyötä koko sijoituksen ajan. Perheiden osallistaminen lasten ja nuorten kasvatukseen on onnistunut vaihtelevasti. Sijoituksen onnistuminen voi olla vanhemmalle haasteellista, tarkoitan tällä sitä, että vanhempi ei ole välttämättä pystynyt hyväksymään lapsensa sijoitusta jolloin lapsi tai nuori ei pysty täysin kiinnittymään sijaishoitopaikan aikuisiin. Vanhemman oma hyväksyminen lapsensa sijoituksesta vaikuttaa lapsen ja nuoren sijoituksen onnistumiseen.

Vanhemmille annetaan tukea ja rohkaistaan ottamaan vanhemman vastuu lapsen kasvatuksesta niin, että vanhemmat saisivat kokemuksen yhdessä kasvatamisesta, jaetusta vanhemmuudesta. Tärkeää on saada vanhemmat ymmärtämään, että Lastenkoti Veerassa ollaan heitä varten. Lapsen tai nuoren sijoituksen aikana vanhempien kanssa työskennellään niin, että löydettäisiin yhteinen näkemys lapsen tai nuoren asioissa ja kasvatuksessa. Tavoitteena on myös rakentaa luottamus sijaishoitopaikan ja vanhempien välille ja vahvistaa sitä, samalla sovituista asioista voitaisiin pitää yhdessä kiinni. Perheet ja vanhemmat ovat tervetulleita Lastenkoti Veeraan sekä Nuortenyksikköön tapamaan lapsiaan, kunhan asiasta on ensin yhdessä sovittu.

6 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus on kuuntelemista ja puhumista, ja ne ovat ihmisen elämän perusta. Ihmisillä on tarve kommunikoida toistensa kanssa, jolloin voi itseään ilmaista muille ihmisille. Vuorovaikutus jaetaan kahteen eri ilmaisulliseen muotoon: sanallinen ja sanaton viestintä. Sanattomaan viestintään liittyvät esimerkiksi eleet ja ilmeet. Sanallinen vuorovaikutus liittyy puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen ja sen ymmärtämiseen. (Mönkkönen 2007, 86; Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 20.) Ammatillinen vuorovaikutus on, joka pohjautuu ammatilliseen tietoon ja opittuihin asioihin. Vuorovaikutus on ajatusten ja tunteiden jakamista ja peilaamista, yhdessä olemista ja yhdessä tekemistä. Niiden merkitys korostuu esimerkiksi ammattilaisten toimiessa asiakkaiden kanssa. Asiakkaalta voi omasta verkostostaan puuttua ihmisiä, joiden kanssa hänellä olisi mahdollisuus keskustella ja kokea asioita. (Vilen ym. 2008, 19–20.)

Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa asiakaslähtöisyys on olennaista, ja sen tukemisen lähtökohtana ovat asiakkaan tarpeet. Tuen tarpeista lähtevät tavoitteet määritellään ja niiden toteutumista arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa. Avoin vuorovaikutus on lähtökohtana asiakastyössä. Tasavertaisuus merkitsee sitä, että asiakkaalla annetaan mahdollisuus ottaa vastuu omista asioistaan ja työntekijällä on vastuu prosessin kulusta. Avoin ja salliva ilmapiiri mahdollistaa työntekijän kuunnella vaikeitakin asioita. Työntekijän persoonallisuus, empatiakykyisyys ja kuuntelemisen taito ovat tärkeitä ominaisuuksia vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Omalla persoonallaan työntekijä antaa asiakkaalle ymmärrystä ja välittämistä ja mahdollisuuden luottamuksen rakentumiseen. (Kaikko & Friis 2009, 77, 78; Vilen ym. 2008, 22.)

Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa liikutaan nykyhetkessä tulevaisuuteen. Asiakkaalla on mahdollisuus itse määritellä, kuinka paljon hän haluaa tuoda menneisyyttään nykyhetkeen. Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on kuunnella ihmistä, tukea hänessä olevia voimavaroja, antaa mahdollisuus ihmiselle ratkaista arkiseen elämäänsä liittyviä ongelmia ja synnyttää voimaantumisen kokemuksia. (Vilen ym. 2008, 23–24.)

6.1 Toiminnallinen väline

Toiminnallinen väline tukee työntekijän ja asiakkaiden välistä vuorovaikutusta. Erilaiset kortit, symbolit ja kuvat ovat apuna ja tukena helpottamassa keskustelua ja syventämässä sitä. Toiminnallinen väline herättelee osallistujissa uusia näkemyksiä, joita ei välttämättä ilman välinettä osaisi ajatella. Korteilla voidaan saada pohtimaan käsiteltäviä asioita aivan uudella tavalla ja auttaa löytämään uusia keinoja ilmaista itseään ja tunteitaan. (Barkman 2005, 13.)

Järvisen (2007, 146) mukaan toiminnallista välinettä olisi aiheellista käyttää silloin, kun esimerkiksi perheessä on ongelmia, jotka ovat haasteellisia purkaa puheen avulla tai haetaan uutta toimintaa työskennellä perheen kanssa. Toiminnalla ja kokemuksilla voidaan löytää uudenlainen yhteys keskusteluun perheen kanssa. Toiminnallisen välineen kanssa toimitaan keskustelun lisäksi. Tämänkaltaisilla välineillä voidaan antaa positiivisia ja onnistumisen kokemuksia, joiden kautta perheet saavat iloa ja lisää voimavaroja. Toiminnallisen välineen tavoitteena on laukaista prosesseja perheessä ja antaa mahdollisuuksia toimia uudella tavalla. Työntekijän on hyvä valmistautua hyvin toiminnallisen välineen käytössä. Onkin tärkeää tietää, miksi välinettä käyttää ja mihin se perustuu. Välineen käyttöä voikin hyvin soveltaa omaan työskentelyyn sopivaksi ja osaamisensa mukaisesti. Toiminnallisen työskentelyn nähdään olevan tuke-
massa vuorovaikutusta perheenjäsenten välillä. Se vapauttaa tunteita ja ajatuksia uuteen tapaan ja ymmärrys toisesta ihmisestä avautuu. (Järvinen ym. 2007, 146–147.)

Aina ei toiminnallisilla välineillä saada syntymään avointa vuorovaikutusta. Silloin olisikin hyvä keskustella asiakkaan kanssa selvittämällä tilanne ja miettiä yhdessä, miksi ei nyt onnistunut. Tilanteessa olisi hyvä miettiä, onko väline sopiva sen hetkiseen tilanteeseen ja luottamuksellinen työskentelyyn. Toiminnallinen väline ei ole itsetarkoitus, eikä välttämättä sopiva kaikkien asiakkaiden kanssa käytettäväksi. Mikäli havaitaan ja koetaan, että puhuminen on sopivampi tilanteeseen, ei silloin ole sopivaa tarjota toiminnallisuutta. Tärkeää on koh-

taavien ihmisten välille syntyvä vuorovaikutus, jota toiminnalliset välineet edesauttavat työskentelyssä. (Välivaara 2004, 53.)

Toiminnallisen välineen käytössä on olennaista huomioida se, että niitä käytetään huolella, esimerkiksi lasta, nuorta tai aikuista kunnioittaen. Lapsi voi kiinnostua työskentelystä, kun hän kokee olevansa turvassa. Lapsen ja aikuisen välinen taajuus syntyy ja löytyy useimmiten työskentelyn alkuvaiheessa. Esimerkiksi kyseisiä harjoituksia on sovellettu perhetapaamisiin, joissa lapset ovat vanhemmilleen valinneet vahvuudet ja kehittämistarpeet ja vanhemmat lapsilleen vastavuoroisesti. (Barkman 2005, 14.)

6.2 Vahvuuskortit

Pesäpuu ry on kehittänyt vahvuuskortit, jotka sisältävät 40 erilaista vahvuutta. Pakkauksessa on ohjekirja, joka selventää, miten kortteja voi käyttää asiakkaiden kanssa erilaisissa tilanteissa. Korteissa erilaiset vahvuudet on esitelty kuvin ja tekstein, esimerkiksi osaan arvostaa itseäni, olen hyvä tekemään asioita tai uskallan näyttää tunteeni. Vahvuuskorteilla autetaan ja tuetaan vuoropuhelua tutustumisessa, voimavaraistetaan esimerkiksi lasta tukemalla hänen itsetuntoa ja annetaan hänelle mahdollisuuksia positiiviseen muutokseen omassa kyvyssä hahmottaa omia vahvuuksiaan ja selviytymiskeinoja. Omien vahvuuksien tunnistaminen liittyy itsetuntemukseen ja siihen, minkälaisia havaintoja omasta itsestään ihminen voi tehdä. Miten lapsi, nuori tai aikuinen osaa nimetä ja tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan? Esimerkiksi hyvän itsetunnon omaava ihminen hyväksyy omat ja toisen voimavarat, heikkoudet ja erityislahjat. Vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen on hyvin yksilöllinen ja subjektiivinen kokemus, jota voi harjoitella esimerkiksi vahvuuskorttien avulla. (Välivaara 2009,18; Välivaara 2004, 69; Barkman 2005, 13.) Kortteja voi myös tehdä itse esimerkiksi postikorteista, lehtikuvista joita liimataan kartongille tai pahville ja kirjoittaa tekstiä esimerkiksi hyvistä ja positiivisista asioista. Kortteja voi suunnitella ja tehdä myös asiakkaiden kanssa yhdessä. Tässä osassa on muutamia esimerkkikuvia vahvuuskorteista.

Vahvuuskortit ovat toiminnallinen väline, joiden tarkoituksena on tukea lapsen yksilöllistä kasvua ja luoda mahdollisuuksia muutokseen lapsen tavassa toimia ja nähdä itsensä. Vahvuuskorttien pääasiallinen tarkoitus on voimavaraistaa lasta, opettaa selviytymiskeinoja ja tukea lapsen itsetuntoa. Niiden avulla lapsi oppii hahmottamaan omia vahvuuksiaan, mutta ne antavat myös aikuiselle oivan keinon antaa lapselle näkyvää myönteistä palautetta. (Barkman 2005, 13.)

Itsetunto vaikuttaa lapsen ja nuoren kehitykseen. Hauras itsetunto on esteenä lapsen ja nuoren omien voimavarojen hyödyntämiseen, sillä lapsen ja nuoren voi olla vaikea uskoa omiin kykyihinsä, taitoihinsa. Hei voivat pitää itseään heikoimpina eivätkä he välttämättä pidä itsestään. Hauras itsetunto vaikuttaa lapsen ja nuoren kykyyn solmia ystävyys- ja kaverisuhteita, olla vertaistensa kanssa. (Barkman 2005, 13.)

Voimautumisessa on kyse siitä, että lasta ja nuorta rohkaistaan, kannustetaan luottamaan itseensä, omiin tunteisiinsa ja ajatuksiinsa. Onkin tärkeää, että haavoittuvista olosuhteista tuleva lapsi tai nuori pystyisi näkemään itsensä kyvykkäänä ja kehittyvänä ihmisenä ja hyväksyttynä. Pienestä alkaen lapsi osoittaa erityistaipumuksiaan, missä he ovat hyviä mistä he pitävät ja nauttivat. Aikuisen tulisikin antaa lasten kokeilla monipuolisesti useita asioita omien vahvuuksien löytämiseksi. Vahvuuskorttien avulla ja tuella työskentelyssä on olennaista se, kuinka vahvuudet tunnistetaan ja miten niihin suhtaudutaan. Positiivisella ja kannustavalla ilmapiirillä on jo itsessään voimauttava vaikutus lapseen ja se

lisää hänen luottamustaan itseensä sekä muihin ihmisiin. Lapsen vahvuuksia vahvistamalla voidaan vaikuttaa lapsen kehittämistarpeisiin positiivisella tavalla. (Barkman 2005, 13–14.)

Vahvuuksien ja voimavarojen nähdään olevan lasta suojaavia ominaisuuksia, joiden varaan lapsi voi rakentaa positiivista kuvaa itsestään. Lapsen kehittämistarpeet ansaitsevat suurta huomioita, siksi koska jotkin niistä vaativat korjaamista. Lasta autetaan, kun hän itse ja aikuiset tulevat tietoisiksi pulmista. Lasta ajatellen olisi parasta, jos kehittämisen tarve pystytään sitomaan arkeen. Lapsen itsetuntoa ja käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa harjaannuttamalla ongelmallisia alueita joka päiväisessä elämässä esimerkiksi leikinomaisin keinoin ja antaen hänelle paremmat lähtökohdat. (Barkman 2005, 14.)

Vahvuuskortit on suunniteltu alun perin käytettäväksi sijoitettujen lasten vertaisryhmissä, mutta ne sopivat kaikkien lasten sekä aikuisten pienryhmämuotoiseen työskentelyyn. Yksilötyössä lapsen tai aikuisen kanssa kortteja voi käyttää usealla eri tavalla. Kuvan kautta vahvuuksien etsiminen tai nimeäminen on helpompaa, Kuvia voidaan käyttää apuna tunnistettaessa kehitystarpeita. Kortteihin ei ole olemassa yhtä oikeaa sääntöä tai yhtä oikeaa tapaa käyttää niitä. Niitä voidaan käyttää eri tilanteissa erilaisten ja eri-ikäisten kanssa. (Barkman 2005, 13.)

Perheiden kanssa työskennellessä nähdään usein heidän ongelmansa, jolloin heidän voimavarojensa hyödyntäminen ja näkeminen saattavat jäädä huomiotta työskentelyssä. Olisi hyvä etsiä ja tarkastella, mitkä asiat perheessä ovat toimivia. Toimivien piirteiden vahvistaminen ja lisääminen olisikin hyödyllisempää kuin toimimattomien piirteiden poistaminen. Kuvat toimivat lasten tai nuorten, mutta myös aikuisten kanssa. Kuvien nähdään auttavan etenkin silloin, jos asioiden selittäminen on sanallisesti haastavaa. (Seppänen, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Tapio & Vilen 2010, 237.)

Kuvien avulla on helpompi avautua keskustelulle omasta itsestään ja näkemään omia voimavarojaan, sekä löytämään kehittämistarpeita itsestään. Vahvuuskortteja voidaan käyttää yksilö- tai ryhmätyöskentelyssä. Myönteisellä palautteella ja sen saamisella on tärkeä osa voimavaraistaa työskentelyä. Esimerkiksi ryhmänjäsenet vahvistavat toistensa itsetuntoa valitsemalla toisilleen kortteja. Jotkut kuvaavat asioita, joissa toinen on hyvä tai positiivisia piirteitä joita toisella on. On hyvä kertoa asiakkaalle, että tavoitteena on antaa positiivista palautetta eikä kritiikkiä. Myönteisellä palautteella esimerkiksi lapselle tai nuorelle vahvistetaan heidän itsetuntoa valitsemalla kortteja, jotka kuvaavat asioita, joissa lapsi tai nuori on hyvä. Vastaavasti lapsi tai nuori voi valita aikuiselle vahvuuksia kuvaavia kortteja. (Seppänen ym. 238; Barkman 2005,14–15.)

Kehittämistarpeiden näkyväksi tekeminen, esimerkiksi omien vahvuuksien käsittelemisen jälkeen voi lasta tai nuorta pyytää katsomaan kortteja uudelleen, onko niissä vahvuutta, jota lapsi tai nuori haluaisi itselleen lisää. Korttien kanssa työskentelyssä, kortin kuva puhuttelee ja houkuttelee vuorovaikutukseen. Katsellessaan lapsi lukee kuvaa ja aikuinen kuulee hänen kertomuksensa. Vastavuoroisessa toiminnassa aikuinen kertoo omista korteistaan ja lapsi kuuntelee. Lopuksi lasta voidaan voimavaraistaa positiivisilla asioilla, jotka nousivat kohtaamisen aikana sekä palautetaan lapsi tai nuori nykyhetkeen. (Barkman 2005 14–15.)

Vahvuuskorttien avulla ja tuella tarkoituksena on saada esille yksilön, perheen vahvuuksia ja voimaannuttavia ominaisuuksia. Esimerkiksi korttien käyttäminen perheen kanssa, perheenjäseniä pyydetään valitsemaan kortteja, jotka kuvaavat perhettä. Mitä hyvää ja toimivaa heissä on ja mitä he toivoisivat lisää. Mikäli korttien valinta ei ole helppoa asiakkaalle, työntekijän on hyvä kertoa, että tässä hetkessä voi valita kortin, joka kuvaa parhaiten itseään. Valintaa olisi hyvä helpottaa, kun kerrotaan asiakkaalle kuinka monta korttia hän valitsee. Kaikkien kanssa kuvat eivät välttämättä ole toimivia ja sopivia, asiakas voi pitää korttien valitsemista lapsellisena tai ahdistavana, silloin niitä ei kannata käyttää asiakastyössä. (Seppänen ym. 2010, 238.)

7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Opinnäytetyöni lomakehaastattelun kyselyn tarkoitus oli kokeilun avulla selvittää ja Lastenkodin ja Nuortenyksikön omahoitajien tapaa käyttää toiminnallista välinettä eli vahvuuskortteja työssään. Ajatuksena kyselyssä oli lisäksi, olisiko vahvuuskorteilla mahdollista edistää vuorovaikutusta lapsen, nuoren tai vanhemman kanssa työskennellessä, jolloin he saisivat tuoda esille mielipiteitään ja ajatuksiaan.

7.1 Tiedon kerääminen ja suunnittelu

Aihe opinnäytetyölle alkoi muokkautua ja hahmottua syksyllä 2013 keskustellessani lastenkodinjohtajan kanssa. Sovimme uuden tapaamisen, jossa olivat mukana myös johtajan lisäksi vastaavat ohjaajat. Ehdotin heille Pesäpuu ry:n vahvuuskorttien kokeilua, koska heillä oli tarve perhetyössä kehittää ja vahvistaa vuorovaikutusta lapsen ja vanhempien välillä. Sovimme samalla, että lähettän vastaaville ohjaajille sähköpostiin lomakehaastattelun kysymykset ja he delegoivat ne eteenpäin työntekijöille. Ne omahoitajat, jotka osallistuvat vahvuuskorttien kokeiluun ja lomakehaastatteluun, lähettäisivät minulle sähköpostiini nimettöminä vastaukset. Samalla lastenkodinjohtaja ilmaisi, että voisinko lähettää myös heille sähköpostiin vahvuuskorttien käytöstä muutamia esimerkkejä. Tilasin Pesäpuusta heille Vahvuuskortit, jotka toimitin heille henkilökohtaisesti käyttöön.

Sähköpostikysely siksi, että siitä olisi mahdollisimman vähän haittaa työntekijöiden työskentelyyn arjen hektisyydessä. Sähköisellä lomakehaastattelulla mahdollistin rehellisen palautteen saamisen työntekijöiltä, jotka vastaavat kyselyyn.

7.2 Lomakehaastattelun tekeminen

Verkkokyselyn menettelyn etuina on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Suurin ongelma on kato. Kuinka suureksi kato muodostuu, riippuu vastaajista ja aihepiiristä. Usein tutkija joutuu muistuttamaan vastaamatta jättämisestä. Usein tutkija joutuu muistuttamaan vastaajia useamman kerran ja viimeisessä muistuttamisen yhteydessä lähetetään uudelleen lomakehaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2005, 185.) Lomakkeen haittoina pidetään muun muassa sitä, että lomakkeita voi jäädä paljon palauttamatta. Lisäksi hyvän kyselylomakkeen laatiminen ei ole helppoa, eikä voi tietää miten huolella vastaajat ovat lomakkeen täyttöönsä suhtautuneet. Ei tiedetä sitä miten vastaajat ovat selvillä siitä alueesta tai ovatko perehtyneet asiaan, josta esitettiin kysymyksiä. (Hirsjärvi 2005, 184.)

Lomakehaastattelu on käytetyimpiä haastattelutapoja. Haastattelu tehdään lomakkeen mukaan. Kysymysten muoto ja niiden esittämisjärjestys lomakkeessa on ennalta määrätty ja kysymykset ovat samanlaisia kaikille vastaajille. Suurimpia haasteita on haastattelulomakkeen ja kysymysten muotoilu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44; Hirsjärvi ym. 2013, 208.) Lomakehaastattelu on myös tapa kerätä tutkimusaineistoa. Vastaaja toimii itsenäisesti saamiensa ohjeiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2013, 194.)

Lähetin lomakehaastattelun kysymykset sähköpostitse marraskuussa 2013 lastenkodin vastaaville ohjaajille, jotka lupasivat informoida asiasta eteenpäin muille työntekijöille. Lomakehaastattelun lähettämisen yhteydessä olin myös kirjoittanut muutamia esimerkkejä, miten Vahvuuskortteja voi käyttää. Vastaajien lukumäärästä minulla ei ollut tietoa. Vastausaikaa oli noin 3-4 viikkoa. Kaksi kertaa jouduin kyselemään vastauksista koska ei kuulunut mitään ja toisella kerralla lähetin lomakehaastattelun kysymyksineen uudelleen. Sain vastauksia kolme kappaletta. Myöhemmin laitoin vastaaville ohjaajille sähköpostitse tiedustelun, olisiko heillä lisää työntekijöitä, jotka osallistuisivat lomakehaastatteluun ja Vahvuuskorttien käytön kokeiluun, mutta siihen en saannut vastausta. Lomakehaastattelussa oli neljä kysymystä, jotka olivat avoimia, ja joihin vastaajat voivat vastata vapaammin, koska niissä ei ollut vaihtoehtoja. Vastaajien mielipiteet ja kokemukset tulevat silloin esille paremmin.

7.3 Aineiston analysointi

Olen purkanut vastaukset teemoittelun avulla. Teemoittelua suositellaan aineiston analysointitapana silloin kun ratkaistavana on käytännöllinen ongelma. Teemoittelu on aineiston ja teorian yhteyttä. (Eskola & Suoranta 2008, 12.) Olen jaotellut lomakkeen kysymykset kolmeen eri teemaan, joita olivat vuorovaikutus, menetelmä ja omahoitaja rooli.

8 TULOKSET

8.1 Vuorovaikutus perhetyössä

Kaksi omahoitaja kuvasi vahvuuskorttien tukevan vuorovaikutuksen syntymisessä. Välineen käytön nähtiin joissakin tapauksissa nopeuttavan työskentelyä. Välineen kautta vuorovaikutus voi avautua helpommin, kuin puhumalla. Vanhempien tai lasten voi olla helpompi kertoa asioita välineen kautta.

Nyt vahvuuskortteja käyttäessäni en tehnyt perhetyötä, vaan käytin niitä kaksin omahoidettavani kanssa. Aikaisemmin työurallani olen käyttänyt vahvuuskortteja myös perhetapaamisissa. Niiden avulla on ollut helppo avata keskusteluja ja käsitellä asioita positiivisen viestinnän kautta. Niiden avulla vanhempien ja lasten on mielestäni ollut helpompaa antaa toisilleen positiivista palautetta.

Toiminnalla ja kokemuksilla voidaan löytää uudenlainen yhteys keskusteluun perheen kanssa. Tämänkaltaisilla välineillä voidaan antaa positiivisia ja onnistumisen kokemuksia, joiden kautta perheet saavat iloa ja voimavaroja lisää. Toiminnallinen työskentely on tukemassa perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta. (Järvinen ym. 2007, 146–147.) Esimerkiksi pieni lapsi pystyy hyvin valitsemaan kuvia. Lapsen on helpompi antaa palautetta kuvan avulla ja tuella kuin yksinomaan sanallisesti. Positiivinen palaute ja sen saaminen voimavaraistaa työskentelyä. (Seppänen ym. 2010, 238.)

Vahvuuskortit tuovat sekä työntekijälle, että asiakkaalle ns. turvallisen tavan lähestyä henkilökohtaisia tuntemuksia ja asioita. On helpompi kysyä ja puhua jonkin välineen kautta kuin suoraan kasvojen kautta. Asiakkaalle, jolla on heikko itsetuntemus tai itsetunto, on hyvä tarjota selkeitä esimerkkejä, joista valita ja siitä kautta avata aihetta enemmän lisäkysymysten avulla.

Itsetunto vaikuttaa lapsen ja nuoren kehitykseen. Hauras itsetunto on esteenä lapsen ja nuoren omien voimavarojen hyödyntämiseen, sillä lapsen tai nuoren voi olla vaikea uskoa omiin kykyihinsä ja taitoihinsa. He voivat pitää itseään heikoimpina eivätkä välttämättä pidä itsestään. (Barkman, 2005, 13.) Voimaantumisen on kyse siitä, että lasta ja nuorta rohkaistaan ja kannustetaan luottamaan itseensä, omiin tunteisiinsa ja ajatuksiinsa. Olisikin tärkeää, että haavoit-

tuvista olosuhteista tuleva lapsi tai nuori pystyisi näkemään itsensä kyvykkäänä, kehittyvänä ihmisenä ja hyväksyttynä. Aikuisen olisikin hyvä esimerkiksi antaa lapsen kokeilla monipuolisesti useita asioita omien vahvuuksien löytämiseksi. Positiivisella ja kannustavalla ilmapiirillä on jo itsessään voimauttava vaikutus lapseen ja se lisää hänen luottamustaan itseensä sekä muihin ihmisiin. (Barkman 2005, 13–14.)

8.2 Menetelmä

Tässä teemassa pyysin omahoitajia kertomaan mitä toiminnallisen välineen/menetelmän käytön haasteita, sekä miten asiakkaat suhtautuivat välineen käyttöön.

Osa työntekijöistä ilmaisi sen miten työntekijän omilla ennakkoluuloilla voi olla vaikutuksensa ja huomaamattaamaan voi asennoitua osaajan asemaan. Omahoitajat vastasivat osan asiakkaiden suhtautuvan myönteisesti välineen käyttöön ja keskustelujen yhteydessä olleen tyytyväisiä siitä, että on ollut toimintaa. Jotkut asiakkaat saattavat suhtautua empivästi ja varautuneesti vahvuuskorttien käyttöön.

Haasteena tähän asti on ollut työntekijän oma rajoittunut mielikuvitus. Muutoin näen vahvuuskorttien tuovan vain lisäarvoa työskentelyyn.

Mielestäni erilaisten menetelmien käyttö on aina haaste. Itse koen, että vahvuuskortit siinä missä muutkin ”näkyvät” menetelmät saattavat aiheuttaa asiakkaan ja työntekijän välille kuilun. Vahvuuskortit, helposti eriyttävät työntekijän ja asiakkaan, vaikkei se toki ole niiden tarkoitus. Menetelmää käyttämällä voi tahtomattaan ”osaajans” asemaan ja saattaa näin luoda vastaispaineita/hankalaa oloa asiakkaalle. Menetelmää itsessään en pidä haastavana, vaan toteutustapaa. Itse mieluusti kyselen vastauksia muuten.

Avoin vuorovaikutus ei välttämättä aina onnistu tai synny välineellä. Olisikin hyvä purkaa asiakkaan kanssa yhdessä tilanne auki ja miettiä miksi ei nyt onnistunut. On tärkeää muistaa, ettei väline ole itsetarkoitus. Aiheellista olisi miettiä, onko tilanne sopiva tai riittävän luottamuksellinen työskentelyyn. Jos tuntuu että

puhuminen on sopivampi tapa tilanteeseen, niin silloin ei kannata tarjota toiminnallisuutta. Tärkeää on kohtaavien ihmisten välille syntyvä vuorovaikutus, jota toiminnallisilla välineillä edesautetaan. (Välivaara 2004, 53.)

Oli haasteellista saada nuori ottamaan korttien käyttö tosissaan. Asiakkaan kokemus oli, että väline on lapsellinen korttipeli.

Toiminnallisia menetelmiä ja – välineitä tulisi käyttää huolellisesti ja asiakasta kunnioittaen. Mikäli asiakas kokee ja pitää, esimerkiksi vahvuuskorttien käyttöä lapsellisena tai ahdistavana on aiheellista silloin, ettei niitä käytetä asiakkaan kanssa silloin asiakastyössä. (Seppänen ym. 2010, 238.) Lapsi voi rohkeammin kiinnostua työskentelystä, kun hän kokee olevansa turvassa. Lapsen ja aikuisen välinen ymmärrys syntyy useimmiten työskentelyn alkuvaiheessa. (Barkman 2005, 14.)

Joidenkin asiakkaiden kanssa toimii ja jotkut pitävät sitä vaivauttavana. Omahoidettavana kanssa vahvuuskorttien käyttö sujui hyvin eikä tilanne ollut epämiellyttävä. Huomasin kuitenkin, että tehtävä sai nuoren haluamaan pois tilanteesta ”onko tää tehtävä jo tehty”, kun pelkällä keskustelulla olisi päässyt parempaan lopputulokseen, kun ”työskenteleminen” olisi tehty ns. salaa

8.3 Omahoitaja rooli

Tässä teemassa pyysin omahoitajia kuvaamaan mitä uutta näkökulmaa vahvuuskortit ovat tuoneet omahoitajatyöskentelyyn. Kaikki kolme omahoitajaa vastasivat tähän.

Korttien avulla asiakkaan kanssa oli mahdollisuus viettää yhteistä aikaa, joka ei ole arjessa itsestään selvyys.

Lapsen ja nuoren olisi hyvä saada omahoitajansa kanssa yksilöllistä aikaa. Yhteisen ajan olisi hyvä olla säännöllistä, jonka aikuinen ja lapsi tai nuori voisi käyttää sopimallaan tavalla. Jolloin lapsi tai nuori on tietoinen siitä miten aikuinen on varannut tietyn ajan ja paikan häntä varten. Tämän kautta lapsi ja nuori

voi alkaa luottamaan aikuiseen. Omahoitaja on turvallinen ihmissuhde asiakkaalle, jonka kautta luottamus ja vuorovaikutus syntyvät ja tämän kautta mahdollistetaan muiden menetelmien tai välineiden käyttö työskentelyssä. (Tuovila 2001, 39; Vogt 2005, 22.)

Vahvuuskortit ovat tuoneet yhden uuden menetelmät käsitellä itsetuntoa ja niitä asioita mistä se rakentuu. Vahvuuskortteja käyttäessä voi helposti havainnollistaa myös perhedynamiikkaa ja sitä, miten kukin näkee toisensa tai kuvittelee, että toiset näkevät hänet. Puheissaan rönsyilevä asiakas on myös helpompi palauttaa aiheeseen kun on jotain käsin kosketeltavaa.

Tavoitteena on asiakasta auttaa ja tukea jäsentämään itseään ja maailmaa, ja antamaan yhteisiä sanoja keskusteluun. Parhaimmillaan vahvuuskorttien avulla ja tuella saadaan esille, tunnustetaan ja nimetään persoonallisuuden eri puolia ja vahvistetaan ihmisen itsetuntoa. Omien vahvuuksien tunnustaminen liittyy itsetuntemukseen ja siihen, minkälaisia havaintoja omasta itsestään lapsi nuori tai aikuinen osaa nimetä ja tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Toiselta saatu palaute antaa näkökulmaa siihen, miten muut minut näkevät. (Seppänen ym. 2010, 238; Barkman 2005, 13 Vältivaara 2009, 18; Vältivaara 2004, 69.)

Korttien käyttö toi esille omahoidettavastaan puolia, joita omahoitaja ei ollut osannut ajatella. Kortteja karsimalla asiakkaan kanssa keskustelua syntyi.

Mikäli korttien valinta ei ole helppoa asiakkaalle, niin työntekijä voi auttaa asiakasta kertomalla hänelle, että tässä hetkessä voi valita kortin, joka kuvaa asiakasta kaikkein parhaiten. Asiakaan valintaa on mahdollista helpottaa jos hänelle annetaan mahdollisuus siitä, kuinka monta korttia hän voi valita. Korttien avulla ja tuella avataan keskustelun syntymistä. Toiminnallisella välineellä herätellään osallistujissa näkemään uusia puolia, joita ei välttämättä ilman välinettä osaisi ajatella. (Seppänen ym. 2010, 238; Barkman 2005, 13.)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyseisessä lastensuojeluyksikössä omahoitajat kokeilivat vahvuuskortteja lasten ja nuorten kanssa, vanhempia ei ollut nyt mukana. Tuloksista ilmeni, että kahden omahoitajan mielestä vahvuuskorteille vuorovaikutusta tukevalle välineelle olisi käyttöä ja tarvetta työskentelyssä. Joka tukee lapsen tai nuoren mielipiteen esille saamisessa. Kahden omahoitajien mielestä toiminnallisen välineen eli vahvuuskorttien käyttö tukee vuorovaikutuksen syntymistä. Kuvien avulla vuorovaikutus avautuu helpommin kuin puhumalla. Esimerkiksi lapsen on helpompi kertoa kuvien välityksellä helpompi kertoa asioista ja antaa palautetta kuin pelkästään sanallisesti keskustelun avulla. Välineen käyttö nähtiin positiivisena vuorovaikutuksen edistäjänä. Positiivisen palautteen antaminen kuvien avulla nähtiin olevan helpompaa kuin jos pyritään yksinomaan keskustelun avulla.

Haasteena yksi omahoitajista näki työntekijän omien ennakoasenteiden voivan olevan esteenä vuorovaikutusta tukevan toiminnallisen välineen käytölle. Heimon ym. (2000) mukaan perhetyössä korostetaan positiivisen asiakassuhteen sekä vuorovaikutuksen merkitystä työn onnistumiselle. Työntekijän oma tapa, asenne vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa on ratkaisevaa heidän suhtautumiselleen perhetyöhön sekä sen onnistumiselle. Työntekijän asenteella on työskentelyn onnistumiselle suurempi vaikutus, kuin mitkä ovat asiakkaan ominaisuudet.

Yksi omahoitajista näki sen, että huomaamattaan voi asettua osajan asemaan jolla voi luoda paineita asiakkaan asemaan. Toiminnallisella välineellä ei aina onnistuta saamaan avointa vuorovaikutusta, jolloin olisi hyvä purkaa tilanne asiakkaan kanssa yhdessä tilanne auki ja miettiä miksi ei nyt onnistunut. Toiminnallinen väline ei ole itsetarkoitus työskentelyssä. Tilanteessa olisi hyvä miettiä oliko se sopiva tai riittävän luottamuksellinen työskentelyyn. Kaikesta tärkeintä on ihmisten välille syntyvä vuorovaikutus, jota toiminnallisilla välineillä voidaan edesauttaa ja tukea.

Omahoitajat näkivät asiakkaiden suhtautuvan osittain myönteisesti toiminnallisen välineen käyttöön ja keskustelujen yhteydessä oltiin tyytyväisiä siitä, että oli toimintaa. Vastauksissa tuli näkyväksi myös se ettei kaikki asiakkaat olleet kokeneet välinettä omakseen tai heidän suhtautuminen oli aluksi ennakkoluuloista. Osa asiakkaista suhtautui empivästi ja varautuneesti toiminnallisen välineen käyttöön. Omahoitajat toivat esille uusia näkemyksiään toiminnallisen välineen käytöstä, sen koettiin olevan monipuolinen. Vahvuuskortteja voidaan käyttää myös eri-ikäisten kanssa. Toiminnallisen välineen nähtiin auttavan ja tukevan asiakasta itsetunnon vahvistumisessa. Hauras itsetunto voi olla esteenä esimerkiksi lapsen tai nuoren omien voimavarojen hyödyntämiselle, sillä lapsen tai nuoren voi olla vaikea uskoa omiin kykyihinsä ja taitoihinsa, sekä hän voi pitää itseään huonompana eikä pidä itsestään. Vahvuuskorttien käyttö toi esille omahoidettavastaan uusia puolia ja näkemyksiä, joita ei ollut aiemmin havaittu. Lisäksi omahoitajalla oli mahdollisuus omahoidettavansa kanssa yhteiseen aikaan, joka ei ole arjessa aina itsestänselvyys. Olisi tärkeää saada lapsen tai nuoren omahoitajansa kanssa yhteinen aika.

Näiden kyselyjen vastauksen perusteella voin nähdä sen, että lastensuojelutyössä olisi toiminnalliselle välineelle käyttöä ja tarvetta asiakastyössä. Vuorovaikutusta tukevat välineet auttavat vuorovaikutussuhteessa lasta nimeämään erilaisia tunteita. Välineen käytöllä voidaan rentouttaa ja vapauttaa ilmapiiriä ja nopeuttaa toimivamman vuorovaikutuksen syntymistä niin työntekijöiden, lasten ja nuorten välillä. Lisäksi vahvuuskorteilla voidaan auttaa ja tukea ja vahvistaa asiakkaan itsetuntoa. Esimerkiksi myönteinen palaute omahoitajalta vahvuuskorttia käyttäessään lapsen tai nuoren kanssa vahvistaa heidän itsetuntoa, kun valitaan kortteja, jotka kuvaavat asioita joissa lapsi tai nuori on hyvä. Positiivisen palautteen saamisella on tärkeä vaikutus voimavaraistaa työskentelyä.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni on ollut mielenkiintoista ja opettavaista yhteistyötahon kanssa. Olen lisää prosessissa opetellut pitkäjännitteistä työskentelytapaa. Yhteistyö mielestäni on ollut Lastenkodin kanssa sujuvaa ja riittävää. Prosessini on ollut hyvin itsenäistä, jonka myötä olen ymmärtänyt myös prosessissa oman vastuullisuuden merkityksen. Opinnäytetyössäni olen kokenut kirjoittamisen tuskan ja sen tuoman ahdistuksen tunteen välillä. Koska itselläni on haasteellista saada tekstiä tuotettua näin suuressa kirjoittamisen prosessissa ja avattua asioita. Kirjoittaminen on vaatinut itseltäni suurta ponnistelua ja sisukkuutta. Mutta uskon, että kaikki työ on kannattanut ja kantanut hedelmää sekä vahvistanut uskoani kirjoittamisen.

Opinnäytetyö avasi ymmärtämään lastensuojelussa sijaishuollon perhetyössä huomioitavia asioita. Miten esimerkiksi omahoitajat kokivat huostaanotetun lapsen ja nuoren välisen vuorovaikutuksen perhetyössä. Lisäksi teoriatieto on antanut lisää näkemystä vanhemmuuden tukemiseenkin ja perhetyön merkitykseen. Tässä opinnäytetyössä en kysellyt vanhempien kokemuksia, näkemyksiä, tunteita tai ajatuksia mikä olisikin hyvin tärkeä ja aiheellinen aihealue jatkotutkimukselle asiakaslähtöisyyden näkökulmasta katsottuna. Olen kokenut aiheeseen perehtymisen mielenkiintoisena, joka on antanut uusia näkökulmia perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Olen opiskeluni ja työskentelyni aikana havainnut ja huomannut sen, miten tärkeää on perheiden merkitys osana asiakkaiden elämää, on sitten kyse esimerkiksi vammaistyöstä tai lastensuojelutyöstä. Tämän huomion kautta olen saannut vahvistumista ajatuksiini siitä, että tulen kohtaamaan perheitä jatkossakin työssäni. Opinnäytetyön avulla ja tuella minulla oli mahdollisuus syventää osaamistani perheiden kanssa tehtävässä työskentelyssä.

Lasten sijoitukset johtuvat monesta eri asiasta. Esimerkiksi lapsen omasta käyttäytymisestä, joka vaarantaa hänen omaa terveyttään tai vanhempien haasteellisesta tilanteesta ja yhteiskuntamme tuomista paineista. Lastensuojelutyössä ei välttämättä nykyisin ole riittävää lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen vaan työn ammattitaitovaatimukset ovat kasvaneet. Tähän on vaikuttanut osaltaan

lastensuojelulaki, jonka keskeinen tavoite on perheen jälleenyhdistäminen. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4§.) Lastensuojelussa työntekijällä olisi hyvä olla valmiuksia työskennellä koko perheen kanssa ja herätellä kotona muutosta sekä muutosta vanhemmuudessa, jotta lapsella on mahdollisuus palata kotiin. Lastensuojelussa lapsen ja vanhemman kanssa työskentelyssä tavoitellaan ja herätellään muutosta perheen elämään. Muutosta esimerkiksi lapsen tai vanhemman käyttäytymisessä, tunteissa tai perheolosuhteissa, olisikin hyvä varmistua siitä, ettei lapsi ja vanhempi jää tilanteessa yksin.

Miten voidaan muuttaa, jos ei ole tarjota mitään tilalle? Aluksi olisikin hyvä vahvistaa lapsen ja vanhemman vahvuuksia ennen kuin työstetään muutosta ja ongelmakohtia. Perheen omat voimavarat olisi hyvä tunnistaa ja vahvistaa niitä sekä kannustaen positiivisesti asiakkaita aktiivisesti toimimaan. Erilaisten menetelmien käyttö olisi esimerkiksi rikkautena, osallisuutta ja voimaantuvista auttavana, tukevan ja vahvistavana muotona työntekijöille ja perhetyössä asiakkaille yhteistä hyvää rakentaessa niin lapsen etua kuin vanhemman etua ajatellen. Lapselle on tärkeää tietää, että vanhemmat ovat saaneet apua ja tukea huostaanoton ja sijoituksen aikana. Koska se myös antaa lapselle positiivista kasvua, voimaa omalle eheytykselleen ja toivoa palata vielä kotiin oman perheen luokse.

Arvostan suuresti työntekijöitä jotka tekevät lastensuojelutyötä, työ on eettisesti kuormittavaa. Opinnäytetyön kautta olen saannut lisää vahvistusta näkemykseen, että tavoitteiden on noustava perheeltä itseltään, koska he tietävät ja tuntevat parhaiten oman arkensa. Huomioida myös se, että osa perheistä ei välttämättä tunnista heti avun tarpeitaan. Onkin tärkeää perhetyötä tehdessä rakentaa yhteistä ymmärrystä perheen omasta tilanteesta ja asioista, joiden olisi muututtava lapsen edun turvaamiseksi. Perhetyö lastensuojelussa ja sijaishuollossa voi antaa lapselle uuden mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä turvallisesti ja tasapainoisesti, antaen toivoa ja luottamusta kotiin palaamiselle. Samalla vanhemmat saavat uuden mahdollisuuden voimantua, kasvaa ja kehittyä vanhemmina kokien arvostusta ihmisinä. Siksi työn olisi oltava suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lastensuojelussa työntekijä on hyvä ymmärtää mitä perheenjäsenille esimerkiksi huostaanotto ja sijoitus merkitsevät ja mitä se voi aiheuttaa heille.

Miten voi tukea koko perhettä näissä tilanteissa yhdessä eriammattilaisten kanssa perheen parasta ajatellen niin lapsen etu kuin vanhemman etu huomioiden sekä välittämistä perheenjäsenistä.

Perheiden kanssa tehtävässä työssä voisi kokeilla ja ottaa käyttöön työskentelyssä erilaisia toiminnallisia menetelmiä, välineitä muiden omien työmuotojen- ja menetelmien lisäksi. Perheiden kanssa pidetään yhteyttä lapsien kotilomien yhteydessä ja erilaisissa verkostopalavereissa sekä puhelinkeskustelujen välityksellä sekä vanhemman ja lapsen tapaamiset lastensuojeluyksikössä. Perheillemme annettu tuki kotiin olisi myös tärkeää. Olisiko aiheellista jakaa enemmän vastuuta sosiaalityöntekijöiden tai sosiaaliviranomaisten kanssa? Koska Lastenkodin työntekijät, omahoitajat, ohjaajat tuntevat perheet paremmin ja ovat heidän kanssaan enemmän tekemisissä, heillä olisi paremmat mahdollisuudet tehdä työtä perheiden kanssa.

Eettisyyttä ja luotettavuutta pohtiessani opinnäytetyössäni tutkimusluvan olen saanut lastenkodin johtajalta. Työyhteisössä he ovat keskustelleet kyseisestä asiasta ja sopineet ketkä osallistuvat kyselyyn. Lomakehaastattelun kyselyn osallistuminen oli vapaaehtoista työntekijöille. Tällä keinolla olen pyrkinyt tutkittavien itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Heidän yksityisyyttä ja tietosuoja olen suojannut, koska en ole kysynyt lomakkeessa heidän henkilötietojaan. Yhden kysymyksen vastauksen olen jättänyt käyttämättä, koska siinä olisi paljastunut asiakas, joten olen myös huomioinut että asiakkaiden anonymiteetti säilyy. Kyselyistä saatavien tietojen käyttötarkoituksesta olen tiedottanut Lastenkodin johtajaa, vastaavia ohjaajia ja työntekijöitä. Lomakkeet olen tuhonnut asianmukaisesti aineiston purkamisen jälkeen. Kyselyiden luotettavuuteen vaikuttaa vastaajien määrä ja todennäköisesti myös se, että vastaajina ovat ne työntekijät jotka ovat käyttäneet vahvuuskortteja. Joukosta puuttuvat ne jotka eivät jostain syystä vahvuuskortteja käytä, vaikka työskentelisivätkin samassa yksikössä.

Tuloksiin viitaten osan asiakkaiden kanssa voisi kokeilla kyseistä toiminnallista välinettä, sekä käyttää osalla asiakkaiden kanssa työskentelyssä. Eikö kuitenkin kaikkein tärkeitä ole se, että asiakasta autetaan ja tuetaan vahvistumaan, voi-

maantumaan ihmisenä. Heille annetaan mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä ihmisinä itsenäistyä sekä olla läsnä heidän kanssaan tässä ja nyt hetkessä ajatellen tulevaisuutta. Esimerkiksi vahvuuskortteja käyttämällä asiakkaiden itsearvostus, itsetunto ovat vahvistuneet ja samalla keskustelu on ollut helpompaa muiden ihmisten kanssa, samalla kun toimitaan sekä vuorovaikutus avautuu kuvien välityksellä jos asiakkaan on vaikeampi yksinomaan puheen avulla kertoa asioista. Asiakas saa mahdollisuuden ilmaista itseään, ajatuksiaan, mielipiteitään, tunteitaan ja olla osallisena vaikuttamassa oman elämänsä asioihin. Lisäksi heillä on mahdollisuus voimantua ja nähdä itsessään voimavaroja sekä oppia vastuunottamista oman elämänsä asioista. Kyseessä on asiakkaan oma elämä. Lopuksi opinnäytetyöni loppuun olen kirjoittanut pienen runon, jonka nimi on näetkö ihmisen, joka siivittää tai viestittää meille kaikille ihmisille sitä miten tärkeää olisi kaikkien meidän ammattilaisten ja kansalaisten oman elämänsä rytmin myötä nähdä, havainnoida monilla aisteillaan ja pysähtyä lähimmäisen vierelle.

Näetkö ihmisen

Jokainen meistä elää elämänsä,

sen voimme osaksi itse sanoittaa ja rytmittää.

Mutta jos näet silmilläsi, kuulet korvillasi,

tunnet sydämelläsi lähellä olevan lähimmäisen,

joka katsoo sinua suurilla tai pienillä silmillä anovasti.

Voisitko pysähtyä edes hetkeksi, istahtaa viereen

ja sanoa olen tässä ja nyt sinua varten.

LÄHTEET

- Bardy, Marjatta; Barkman, Johanna & Janhunen, Tarja 2000. Elämäni tarina. Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoitossa. Helsinki: Stakes.
- Barkman, Johanna 2005. Toiminnalliset menetelmät: osa 3. Voimauttavat vahvuuskortit. Pesäpuun lehti 3/2005. Viitattu 1.2.2014. http://www.pesapuu.fi/media/uploas/dokumentit/lehdet/tiedote_3_valmis_nettili.pdf
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Fågel, Stina; Johnsson, Mona; Korvela, Pirjo & Kupiainen, Antero (toim.) 2011. Arki haltuun. Sekvenssiementelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto.
- Heino, Tarja; Berg, Kaarina & Hurtig, Johanna. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyönmuotojen esittelyä ja jäsenyksiä. Helsinki: Stakes
- Helsingin kaupunki sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirja 2008:6. Viitattu 12.8.2013 http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/6947fd804a1563bd951af5b546f_c4d01/08_06_onnistuneen_sijoituksen_silta.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hoskola, Aino & Korhonen, Minna 2013. Perhetyön kansio Pienryhmäkoti Venlaan. Lahden ammattikorkeakoulu Opinnäytetyö. Viitattu 18.4.2014. <http://publications.theseus.fi/handle/10024/60050>.

Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja. 2007. Perheen parhaaksi- Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kaikko, Kirsi & Friis, Leila 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 76–88.

Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: Wsoy.

Känkäinen, Päivi & Laaksonen, Sari 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämissuunnitelman loppuraportti.

Känkäinen, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa-hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 232–240.

Lastensuojelu 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 30/2013. Viitattu 2.2.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lastensuojelu

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettu 10.8.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lastenkoti Veera 2013. Omahoitaja tehtävät. Viitattu 10.8.2013.

Lastenkoti Veera 2013. Tarkastuskäyntilomake Temakodit Oy. Viitattu 9.8.2013.

- Mikkola, Matti 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Anna-Maija Puonti; Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi, 77- 84.
- Mönkkönen, Kaarina. 2007. Vuorovaikutus – dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Pitkänen, Minna 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 26. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 2.2..2014. http://www.socca.fi/files/1404/Vastuunpaikka!Vanhempientukemine_nlapsenhuostaanotossa.pdf
- Reijonen, Mikko 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Räty, Tapio 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Anna-Maija Puonti; Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi, 85–104.
- Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Taskinen, Sirpa 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Temakodit Oy 2012. Toimintasuunnitelma Lastenkoti Veeran toiminnan laajentamiseksi. Viitattu 9.8.2013.
- Temakodit Oy 2013 Omavalvontasuunnitelma. Viitattu 9.8.2013.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyötäkö kaikki. Viitattu 12.2.2014. http://www.soaiaalikalleg.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf

- Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Seppänen Paula; Hansen Maija; Janhunen Tarja; Kytöpuu Katri; Salo Saara; Seppänen Sami; Tapio Nina & Vilen Marika 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Marika Vilen, Paula Seppänen, Nina Tapio & Riikka Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja, 207–240.
- Välivaara, Cecilia 2009. Toiminnalliset menetelmät osa: 12. Lasten vahvuuskortit kohottavat itsetuntoa suomeksi ja ruotsiksi. Pesäpuun lehti 2/2009, 18–19. Viitattu 1.2.2014.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads-7dokumentit/lehdet/tiedote_2_09_netti.pdf
- Välivaara, Christine 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Raportit 1/2004. Jyväskylä. Koppijyvä